МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Обліково-аналітичне забезпечення управління запасами ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0714-оа-з-дн
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
освітньої програми облік і аудит
В.О. Пода
Керівник к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.
Рецензент д.е.н., доцент Варламова І.С.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедрою _____ Н.М. Проскуріна
«___»_____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Поді Вікторії Олександрівні

1. Тема роботи: Обліково-аналітичне забезпечення управління запасами ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»
керівник роботи Пушкарь Ірина Володимирівна, к.держ.упр., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 25 березня 2025 року № 439-с.

2. Строк подання студентом роботи 01 лютого 2026 року

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та фінансової звітності підприємства ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні засади обліку і аналізу запасів; розкрити методичні аспекти обліку запасів; систематизувати особливості методики аналізу використання запасів на підприємстві; вивчити діючу систему обліку запасів на досліджуваному підприємстві та обґрунтувати напрями його удосконалення; провести аналіз використання запасів на підприємстві та обґрунтувати напрями підвищення ефективності управління запасами на досліджуваному підприємстві.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 15 рис., 28 табл., 18 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Пушкарь І.В. доцент	05.08.2025 р.	05.08.2025 р.
2	Пушкарь І.В. доцент	09.09.2025 р.	09.09.2025 р.
3	Пушкарь І.В. доцент	03.10.2025 р.	03.10.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 01 червня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2025	виконано
2.	Написання вступу	липень 2025	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2025	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2025	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2025	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2025	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2025	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	лютий 2026	виконано

Студент _____ В.О. Пода
(підпис)

Керівник роботи _____ І.В. Пушкарь
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота магістра: 119 с., 15 рис., 28 табл., 75 джерел.

ЗАПАСИ, ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ, ОЦІНКА, КЛАСИФІКАЦІЯ, ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, АНАЛІЗ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ОБОРОТНІСТЬ, МАТЕРІАЛОМІСТКІСТЬ, МАТЕРІАЛОВІДДАЧА

Об’єктом дослідження є процес відображення в обліку господарських операцій, пов’язаних з рухом запасів та аналіз ефективності їх використання на ТОВ ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних і методичних аспектів обліку запасів та їх аналізу в контексті прийняття раціональних управлінських рішень.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління запасами підприємства.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: історичний метод, методи індукції та дедукції, термінологічного аналізу, теоретичного узагальнення і порівняння; методи причинно-наслідкового зв’язку та абстрактно-логічний метод.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов’язаних з удосконаленням обліку та підвищенням ефективності управління запасами. У процесі дослідження основні результати, що становлять наукову новизну, характеризуються практичними рекомендація, а саме:

– з’ясовано відмінності між термінами «матеріальні ресурси», «запаси»,

«виробничі запаси» та надано уточнене визначення поняття «виробничі запаси»;

– запропоновано до застосування удосконалену форму «картка товару» та форму «звіт закупівель», з метою підвищення дієвості контролю оперативного за рухом запасів;

– обґрунтовано доцільність заміни методу оцінки вибуття запасів для нівелювання впливу цінового фактору, підвищення аналітичності обліку та порівнюваності фінансових показників по окремих проєктах;

– обґрунтовано доцільність впровадження сучасного програмного продукту з урахуванням галузевої специфіки та відповідних цільових завдань системи управління досліджуваного підприємства;

– визначено за результатами комплексного аналізу актуальні для підприємства напрями підвищення ефективності управління запасами.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності облікової інформації для забезпечення дієвості контролю та підвищення ефективності управління запасами товариства; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку запасів сучасним умовам господарювання; своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом.

SUMMARY

Qualifying work contains: 119 pp., 15 fig., 28 tab., 75 references.

INVENTORIES, PRODUCTION INVENTORIES, VALUATION, CLASSIFICATION, INVENTORY COUNT, ANALYSIS, EFFICIENCY, TURNOVER, MATERIAL INTENSITY, MATERIAL PRODUCTIVITY

The object of the study is the process of accounting for business transactions related to inventory movement and the analysis of the efficiency of their use at LLC «ALD ENGINEERING AND CONSTRUCTION».

The subject of the study is a set of theoretical, practical, and methodological aspects of inventory accounting and its analysis in the context of making rational managerial decisions.

The purpose of the qualification work is to substantiate theoretical provisions and develop practical recommendations for improving the accounting and analytical support of inventory management at the enterprise.

Research methods include a systematic approach to the study of economic phenomena and processes. During the research, general scientific methods of cognition were used, including the historical method, methods of induction and deduction, terminological analysis, theoretical generalization and comparison, cause-and-effect analysis, and the abstract-logical method.

The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical and methodological substantiation and solution of a set of issues related to improving inventory accounting and increasing the efficiency of inventory management. In the course of the research, the main results that constitute scientific novelty are characterized by practical recommendations, namely:

– distinctions between the terms «material resources», «inventories», and

«production inventories» have been clarified and a refined definition of the concept of «production inventories» has been provided;

– an improved form of the «item card» and the «procurement report» has been proposed for implementation in order to enhance control over inventory movement by production facilities;

– the feasibility of replacing the inventory valuation method has been substantiated to neutralize the impact of price fluctuations, increase the analytical value of accounting data, and improve comparability of financial indicators across individual projects;

– the expediency of implementing a modern software product has been justified, taking into account industry specifics and the target objectives of the management system of the studied enterprise;

– based on a comprehensive analysis, relevant directions for improving inventory management efficiency at the studied enterprise have been identified.

The obtained research results are aimed at increasing the reliability, timeliness, and analytical value of accounting information to ensure effective control and enhance the efficiency of inventory management at the enterprise. They may be implemented in the practical activities of domestic enterprises. The practical application of the author’s recommendations will ensure adequate reflection of inventory accounting operations in line with modern business conditions, as well as timely receipt and analysis of necessary information by management.

.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
РЕФЕРАТ
SUMMARY
СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ
ВСТУП……... 11
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКА-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ЗАПАСІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА
1.1 Економічна сутність та класифікація запасів……..... 15
1.2 Методичні аспекти обліку запасів…….. 29
1.3 Особливості методики аналізу запасів для цілей управління……. 43
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»
2.1 Організаційно-економічна характеристика товариства 53
2.2 Синтетичний та аналітичний облік запасів на підприємстві…… 63
2.3 Напрями удосконалення обліку запасів на підприємстві……. 73
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ НА ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»
3.1 Структурно-динамічний аналіз запасів товариства ……. 86
3.2 Факторний аналіз та оцінка ефективності використання запасів…… 94
3.3 Напрями удосконалення управління запасами на підприємстві……. 103
ВИСНОВКИ……... 109
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ……. 112
ДОДАТОК А Визначення терміну «виробничі запаси» в нормативних... 119
ДОДАТОК Б Удосконалена форма документу «Картка товару»…….. 120
ДОДАТОК В Удосконалена форма документу «Звіт закупівель»…...… 121
ДОДАТОК Д Функціональні можливості програмного рішення для обліку запасів……. 122

ДОДАТОК Е Баланс (Звіт про фінансовий стан) ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» на 31 грудня 2023 р……. 123
ДОДАТОК Ж Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» за 2023 р…….. 125

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

БО – бухгалтерський облік;

грн. – гривень;

Дт – Дебет;

ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України;

П(С)БО – положення (стандарти) бухгалтерського обліку;

МВО – матеріально–відповідальна особа;

МСБО – міжнародні стандарти бухгалтерського обліку;

МШП – малоцінні швидкозношувані предмети;

ТМЦ – товарно–матеріальні цінності;

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю;

Кт – Кредит;

табл. – таблиця;

т.д – і так далі;

та ін – та інші.

ВСТУП

У сучасних умовах господарювання ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від раціонального використання матеріальних ресурсів, які становлять вагому частку його оборотних активів. Запаси забезпечують безперервність виробничих процесів, впливають на формування собівартості продукції чи робіт, швидкість обороту капіталу та фінансові результати. Зростання вартості ресурсів, ускладнення логістичних зв’язків і підвищення вимог до економічної результативності діяльності зумовлюють необхідність удосконалення підходів до організації їх обліку та контролю. Адже саме система обліку забезпечує достовірне відображення їх руху, формування інформації про витрати та контроль за збереженням активів. Недостатня прозорість руху запасів або низька аналітичність облікової інформації можуть призводити до перевитрат, накопичення надлишкових залишків і зниження фінансової стійкості підприємства. А раціональна організація обліку запасів дозволяє своєчасно запобігати непродуктивним витратам і формувати інформаційну основу для прийняття управлінських рішень. Недостатня прозорість руху запасів або низька аналітичність облікової інформації можуть призводити до перевитрат, накопичення надлишкових залишків і зниження фінансової стійкості підприємства.

Водночас сучасне управління підприємством потребує не лише достовірного відображення операцій із запасами, а й системного аналізу ефективності їх використання. Оцінка оборотності, структури та результативності споживання матеріальних ресурсів дозволяє виявляти внутрішні резерви, оптимізувати матеріальні потоки та підвищувати економічну віддачу активів. Саме тому дослідження теоретичних і практичних аспектів обліку та аналізу використання запасів є важливою передумовою формування якісної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень, що визначає наукову й практичну значущість обраної теми дослідження.

Питання обліку виробничих запасів були висвітлені в працях вітчизняних учених Ф.Ф. Бутинця, М.П. Войнаренко, А.М. Герасимовича, С.Ф. Голова, В.І. Єфіменка, М.В. Кужельного, Ю.А. Кузьмінського, В.Г. Линника, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко, та зарубіжних науковців В.Ф. Палія, Я.В. Соколова, Р. Ентоні, Дж. Риса, У. Хорнгрена та Дж. Фостера, Нідлза Б., Андерсона Х., Колдуєла Д. та інших. Дослідженню методики аналізу ефективності використання запасів присвячені наукові праці С.В. Калабухової, Є.В. Мниха, С.З. Мошенського, О.В. Олійник, Г.В. Савицької, М.Г. Чумаченка та інших. Не применшуючи внесок вказаних дослідників у вирішення проблем обліку та аналізу запасів підприємства, варто зазначити, що все ще залишаються ряд невирішених питань щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління запасами підприємства з урахуванням галузевих особливостей. Наявність невирішених проблем, дискусійність окремих теоретичних положень, їх практичне значення обумовлюють актуальність обраної теми, визначають цільову спрямованість теми дослідження, його мету та завдання.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення облікове-аналітичного забезпечення управління запасами підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі було визначено і вирішено такі завдання:

− розкрити економічну сутність запасів як об’єкта обліку і аналізу;

− дослідити класифікацію запасів підприємства;

− розкрити методичні аспекти обліку запасів та аналізу їх використання;

− вивчити діючу систему обліку виробничих запасів на досліджуваному підприємстві та запропонувати напрями її удосконалення;

− проаналізувати стан використання запасів та обґрунтувати напрями підвищення ефективності управління ними на досліджуваному підприємстві.

Об’єктом дослідження є процес відображення в обліку господарських операцій, пов’язаних з рухом запасів та аналіз ефективності їх використання

на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних і методичних аспектів обліку запасів та їх аналізу в контексті прийняття раціональних управлінських рішень.

Методичною основою кваліфікаційної роботи є системний підхід до вивчення і розкриття сучасного стану обліку й аналізу використання запасів на підприємстві.

У роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання соціально-економічних процесів і явищ, а саме: методи наукового узагальнення, порівняння, системності і комплексності – при систематизації матеріалу щодо економічної сутності запасів; методи загальнонаукової абстракції, індукції та дедукції, аналізу і синтезу – при дослідженні існуючих класифікацій запасів виробничого підприємства, експертні методи – при наданні пропозицій щодо формування системи аналітичних показників використання виробничих запасів із урахуванням стратегічних цілей ведення бізнесу; статистичні методи – при розробці алгоритму аналізу, який забезпечує мінімізацію матеріальних потоків на виробничому підприємстві; методи факторного аналізу – при визначені наявності внутрішніх резервів підвищення ефективності використання запасів

Теоретичною та методичною основою дослідження є наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців щодо обліку й аналізу запасів, законодавчо-нормативні акти, статистичні матеріали, дані бухгалтерського обліку ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

У процесі кваліфікаційного дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

– з’ясовано відмінності між термінами «матеріальні ресурси», «запаси», «виробничі запаси», таке розмежування дозволяє більш чітко визначити місце кожної категорії в системі обліку, аналізу та управління; надано уточнене визначення поняття «виробничі запаси»;

– запропоновано до застосування удосконалену форму «картка товару»

та форму «звіт закупівель», з метою підвищення дієвості контролю за рухом запасів у розрізі об’єктів виробництва;

– обґрунтовано доцільність заміни методу оцінки вибуття запасів для нівелювання впливу цінового фактору, підвищення аналітичності обліку та порівнюваності фінансових показників по окремих проєктах;

– обґрунтовано доцільність впровадження сучасного програмного продукту з урахуванням галузевої специфіки та відповідних цільових завдань системи управління досліджуваного підприємства;

– визначено за результатами комплексного аналізу актуальні для даного підприємства напрями підвищення ефективності управління запасами.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку запасів сучасним умовам господарювання; своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом. Отримані результати дослідження мають прикладний характер, можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних виробничих підприємств.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію: шляхом обговорення на XX Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (16-17 жовтня 2025 р., ЗНУ, м. Запоріжжя); на X Міжнародній науково-практичній конференції «Latest technologies and youth: the development of scientific trends» (03-05 листопада 2025 р., Прага, Чехія). А також шляхом публікації двох наукових статей, з них: одна стаття у періодичному науковому фаховому виданні категорії Б «Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки», випуск 1. 2026 р., друга стаття у збірнику наукових статей молодих вчених «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства» (Запоріжжя: ЗНУ, 2025).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 119 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ЗАПАСІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1 Економічна сутність та класифікація запасів

Запаси як економічна категорія займають центральне місце в системі управління ресурсами підприємства, оскільки саме через них забезпечується безперервність господарської діяльності та формування фінансових результатів. Жодне підприємство не може здійснювати операційний процес без наявності запасів, адже вони є матеріальною основою виробництва, виконання робіт або надання послуг. В економічному змісті запаси виступають формою тимчасового вкладення капіталу, який ще не набув форми витрат, але вже залучений до операційного циклу і потребує постійного контролю. У теоретичному аспекті запаси розглядаються як частина оборотних активів, що забезпечують зв’язок між стадіями постачання, виробництва та реалізації. Їх економічна сутність проявляється в здатності трансформуватися у витрати та доходи залежно від етапу господарського процесу. До моменту використання або реалізації запаси зберігають потенціал майбутніх економічних вигід, але одночасно створюють ризики, пов’язані з відволіканням оборотних коштів, зберіганням, псуванням і моральним старінням. Саме ця подвійна природа запасів зумовлює підвищену увагу до їх економічного тлумачення в наукових дослідженнях. Як і всі оборотні активи, запаси мають такий ступінь ліквідності, при якій їх використання у виробничому процесі, продаж або перепродаж здатні принести підприємству приплив грошових коштів у строк до одного року. До їх основних ключових характеристик слід віднести матеріально-речову форму і нижчий рівень ліквідності порівняно з грошовими або «умовно-грошовими» оборотними

активами, такими, наприклад, як короткострокова дебіторська заборгованість.

Запаси виступають найважливішим елементом господарської діяльності підприємства, оскільки багато в чому визначають фінансовий стан та її економічний потенціал загалом, зазвичай, внаслідок того, що у більшості підприємств їх питома вага у загальній структурі активів становить значну частину [12, с. 650].

З метою реалізації господарської діяльності підприємствами всіх сфер економіки та форм власності застосовуються запаси, які вважаються більш істотною та значущою складовою активів підприємства. Вони займають домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності та особливе місце в складі майна. Запаси вважаються складовою частиною категорії матеріальних ресурсів, які формують економічні (виробничі) ресурси. Класифікація економічних ресурсів наведено на рисунку 1.1.

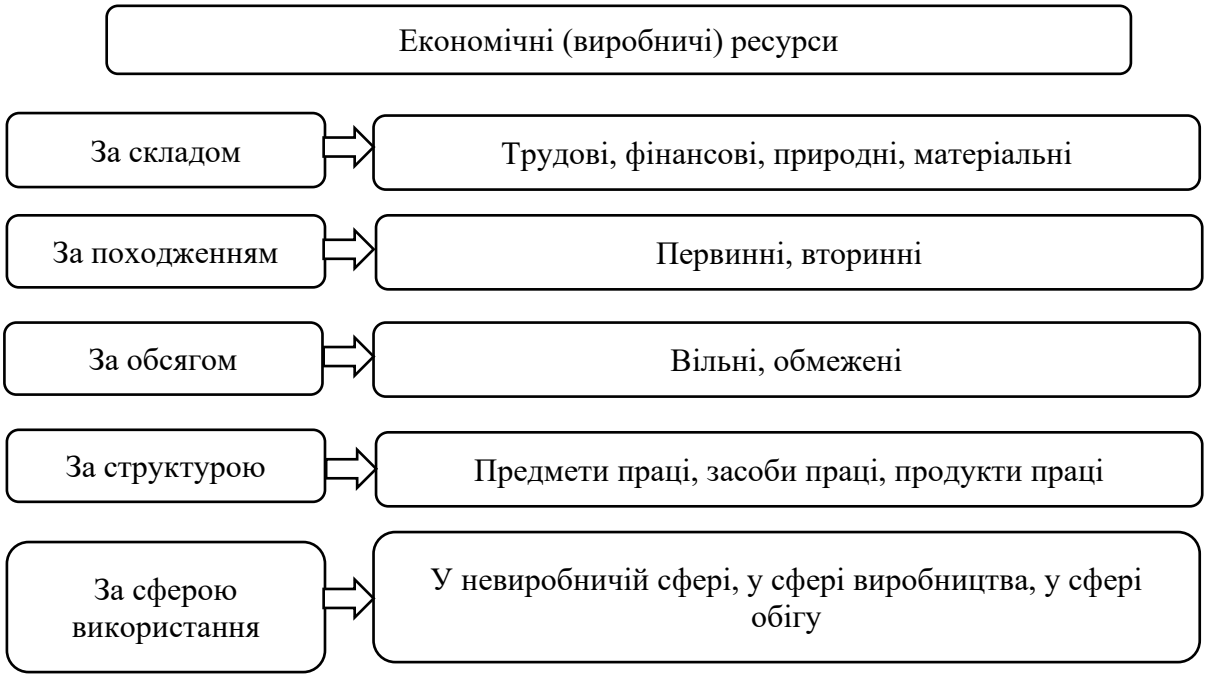

Рисунок 1.1 – Класифікація економічних ресурсів

Складовою економічних ресурсів є матеріальні ресурси, до яких відносяться запаси. Розрізняють запаси у сфері виробництва і запаси у сфері

обігу. Наглядно місце запасів у складі матеріальних ресурсів наведено на рисунку 1.2.

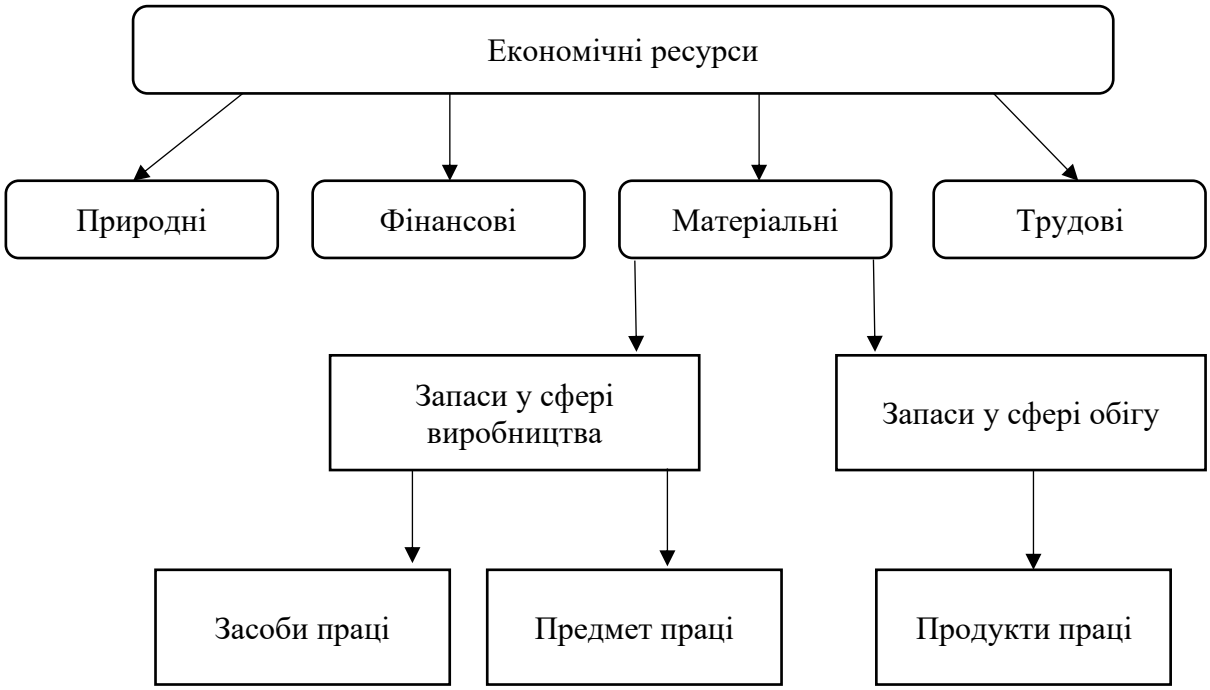

Рисунок 1.2 – Місце запасів у складі економічних ресурсів

Для розкриття змісту категорії запасів доцільно звернутися до наукових джерел, у яких подано різні підходи до його трактування. Слід зауважити, що запропоновані визначення відображають індивідуальне бачення авторів і формуються залежно від наукової школи та предмета дослідження. При цьому, необхідно зазначити, що у наукових працях поняття «запаси» нерідко ототожнюється з такими категоріями, як «ресурси», «матеріальні ресурси», «товарно-матеріальні запаси», «виробничі запаси». З метою уточнення змісту терміну «запаси», доцільно проаналізувати наявні визначення, оцінити їхні переваги та обмеження і на цій основі сформулювати узагальнене визначення, яке найбільш повно відображає економічну сутність запасів. (табл. 1.1).

Насамперед розглянемо поняття «ресурс». Термін «ресурс» походить від французького ressource – додатковий засіб, і тлумачиться як список джерел прибутку, запаси, кошти [23, с.149].

Таблиця 1.1 – трактування поняття «запаси» в науковій та нормативній літературі

Автор	Визначення
Рабоконь Ю.С. [50]	Запаси є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують економічні (виробничі) ресурси підприємства, становлять основу продукції, що виготовляється, та сприяють процесу її виготовлення або поліпшують властивості готової продукції
Бержанір І.А., Демченко Т.А., Кістол А.А. [4]	Запаси слід трактувати як частину матеріальних ресурсів підприємства, які є сукупністю предметів праці й перебувають на підприємстві у вигляді сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих деталей, палива, тари і тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин та інших матеріалів, що становлять матеріальну основу продукції підприємства, надають їй якісних властивостей, беруть участь у виробництві протягом одного виробничого циклу і повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції
Бутинець Ф.Ф. [11]	Запаси – це товарно-матеріальні цінності, що знаходяться у розпорядженні підприємства на певну дату, незалежно від їх місцезнаходження.
Коваль Н.І. [27]	Запаси є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують виробничі ресурси підприємства
Дмитренко А.В., Балабась І.В. [23]	Запаси – це сукупність предметів праці, які знаходяться на підприємстві у вигляді складських запасів основних та допоміжних матеріалів, а також палива, запасних частин, зворотних відходів, тари та інших матеріалів, які призначені для використання як у виробничому процесі, так і для будь-яких інших потреб підприємства за умови їх повного споживання в одному операційному циклі
Бондаренко Н.М., Тітаренко А.Д.[7]	Запаси виступають активами, що придбані зі сторони або самостійно виготовлені й утримуються підприємством для продажу, використання у процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб за умови їх повного споживання в одному операційному циклі
Шум М.А., Омельченко А.П. [69]	Запаси – це матеріальні оборотні активи, які протягом операційного циклу використовуються в повному обсязі для створення продукції, товарів, надання послуг, виконання робіт, а також для будь-яких господарських чи управлінських потреб підприємства
Рубан Л.О., Яковенко Т.І. [52]	Запаси є предметами праці, які одноразово використовуються у виробничому процесі, а свою вартість повністю переносять на готову продукцію.
П(С)БО 9 [48]	запаси – активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством

Запаси як економічна категорія і об’єкт обліку, в науковій літературі часто використовуються паралельно з такими поняттями, як матеріальні ресурси, предмети праці, товарно-матеріальні запаси та виробничі запаси, проте вони не є тотожними за змістом, сферою застосування та аналітичним призначенням. Їх розмежування має принципове значення для коректного формування облікової інформації та проведення економічного аналізу.

Так, ряд науковців [4, 27, 50] трактують поняття «запаси» як частину матеріальних ресурсів підприємства. Інша група науковців [23, 52], розглядає запаси як предмети праці. При цьому, Рубан Л.О., Яковенко Т.І. [52] наголошують, що ототожнювати поняття «матеріальні ресурси» із запасами не можна, оскільки останні включають лише предмети праці. Поняття «матеріальні ресурси» є більш широким, а терміни «запаси», «предмети праці» є лише їх частиною. За іншого наукового підходу [7, 69, 11] запаси досліджуються як об’єкт обліку і визначають їх як матеріальні активи. Бутинець Ф.Ф. зазначає, що запаси – це товарно-матеріальні цінності, що знаходяться у розпорядженні підприємства на певну дату, незалежно від ї х місцезнаходження [11]. Це визначення акцентує увагу на праві власності, яке охоплює три основні аспекти: володіння, користування та розпорядження. Завдяки цьому праву підприємство має змогу контролювати запаси, використовувати ї х у виробничих процесах, а також здійснювати продаж чи інші операції відповідно до своїх господарських потреб.

Товарно-матеріальні запаси є поняттям, яке традиційно використовується в економічному аналізі та практиці управління. Воно підкреслює матеріальну форму запасів та їх товарну спрямованість. Товарно-матеріальні запаси охоплюють сировину, матеріали, паливо, напівфабрикати, готову продукцію і товари, тобто ті елементи, що мають матеріальне втілення і беруть участь у процесі обігу або виробництва. За змістом це поняття близьке до терміну запаси, проте має менш формалізований характер у нормативному обліковому регулюванні.

Виробничі запаси є найбільш вузькою та конкретизованою категорією.

Вони характеризують частину запасів, яка безпосередньо призначена для використання у виробничому процесі (Додаток А). До виробничих запасів належать сировина, основні та допоміжні матеріали, паливо, запасні частини, будівельні матеріали та інші предмети праці, що споживаються у процесі виробництва одноразово і повністю переносять свою вартість на готову продукцію. Виробничі запаси не включають готову продукцію, товари чи незавершене виробництво, які обліковуються як окремі види запасів.

Отже, співвідношення розглянутих понять можна узагальнити наступним чином:

– матеріальні ресурси є найширшою категорією, що охоплює всі матеріальні засоби виробництва;

– запаси є складовою матеріальних ресурсів і відображають активи, пов’язані з операційним циклом підприємства;

– товарно-матеріальні запаси є економічним узагальненням матеріальних запасів товарного характеру;

– виробничі запаси є частиною запасів, безпосередньо залученою до виробничого процесу.

Таке розмежування дозволяє чіткіше визначити місце кожної категорії в системі обліку аналізу, контролю та управління.

Що стосується нормативно-правової бази, то відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» даний термін має наступне значення [48]:

Запаси – активи, які:

– утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;

– перебувають в ході виробництва з метою подальшої реалізації продукту виробництва;

– утримуються з метою користування при виробництві продукції, управління підприємством та виконання робіт і надання послуг.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», активи – це ресурси, регульовані підприємством в результаті

попередніх подій, використання яких, передбачається, призведе до отримання фінансової вигоди в майбутньому в слідстві кожного застосування подібного запасу [46].

Запаси повинні відповідати наступним критеріям:

– бути власністю підприємства;

– представлятись у формі матеріальних активів;

– мати призначення, бути використаними в процесі виробництва (з метою виробничих підприємств), в ході реалізації (для виробничих і торгових підприємств);

– регулярно витрачатися, здійснюватися і замінюватися новітніми (відновлюватися);

– перетворюватися в фінансові ресурси протягом року або 1-го нормального операційного циклу.

Також необхідно зазначити, що істотну роль в активі балансі підприємств займають запаси, від правильної оцінки і відображення в обліку яких, знаходяться в залежності показники фінансового стану, на основі яких приймаються управлінські рішення. Запаси визнаються активами, якщо є:

– можливість того, що підприємство отримає в майбутньому фінансові вигоди, пов’язані з їх застосуванням (майбутня фінансова користь, виражена в активі, вважається потенціалом, що здатний сприяти надходженню коштів або їх еквівалентів на підприємство);

– можливість того, що їх ціна може бути точно встановленою.

Тому, не всі товарно-виробничі запаси визнаються активами, а отже, мають всі шанси враховуватися в складі запасів і зобов’язані відображатися в складі активів при складанні фінансової звітності. Це можуть бути товарно-виробничі запаси, отримані з метою благодійної діяльності або з метою задоволення особистих потреб працівників підприємства (наприклад, подарунки) та ін. Подібні запаси враховуються як витрати, що утворюються в ході звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов’язані з

операційною діяльністю підприємства.

Отже, вважаємо, що для цілей бухгалтерського обліку тлумачення терміну «виробничі запаси», як облікової категорії, має містити такі основні моменти, як визначення термінів і напрямки використання, а також джерел відшкодування вартості виробничих запасів. Відповідно, пропонуємо наступне уточнене визначення: виробничі запаси – це частина матеріальних ресурсів підприємства, які представляють собою сукупність предметів праці, які знаходяться на підприємстві у вигляді сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих, палива, тари і тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин та інших матеріалів, що складають матеріальну основу продукції підприємства, надають їй необхідних якостей, приймають участь у виробництві протягом одного виробничого циклу і повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції.

Що стосується поняття «запаси», то на основі ґрунтовного аналізу наукових підходів, з'ясовано що існують різні підходи до визначення поняття: ресурсний підхід з акцентом на їх матеріальній природі та ролі у відтворенні; правовий підхід з акцентом на праві власності й обліковій ідентифікації; функціональний підхід з акцентом на їх участь у створенні продукту, послуги або виконанні робіт, що дозволяє безпосередньо пов'язати їх із формуванням витрат і фінансового результату. Така багатогранність пояснюється тим, що запаси одночасно є економічним ресурсом, об'єктом бухгалтерського обліку й елементом системи управління. Таким чином, на основі теоретичного узагальнення наукових підходів, запропоновано узагальнене визначення сутності поняття «запаси» як контрольованих підприємством матеріальних ресурсів, призначених для продажу, використання у виробництві або забезпечення управлінської діяльності, що споживаються протягом операційного циклу та формують витрати майбутніх періодів. Вважаємо, що саме таке інтегроване трактування найбільш повно розкриває сутність запасів підприємства як об'єкта обліку та управління.

Важливою умовою раціональної організації обліку виробничих запасів є

їх правильне групування (класифікація). Класифікацію та виділення певних видів запасів сформували автори: Ф.Ф. Бутинець [11], П.С. Безруких [3], Н.І. Гордієнко [20], В.Г. Швець [64] та інші.

Лень В.С класифікує запаси згідно фазовим і функціональним розподілом [32, с. 217]. Фазовий розподіл наведено на рисунку 1.3.

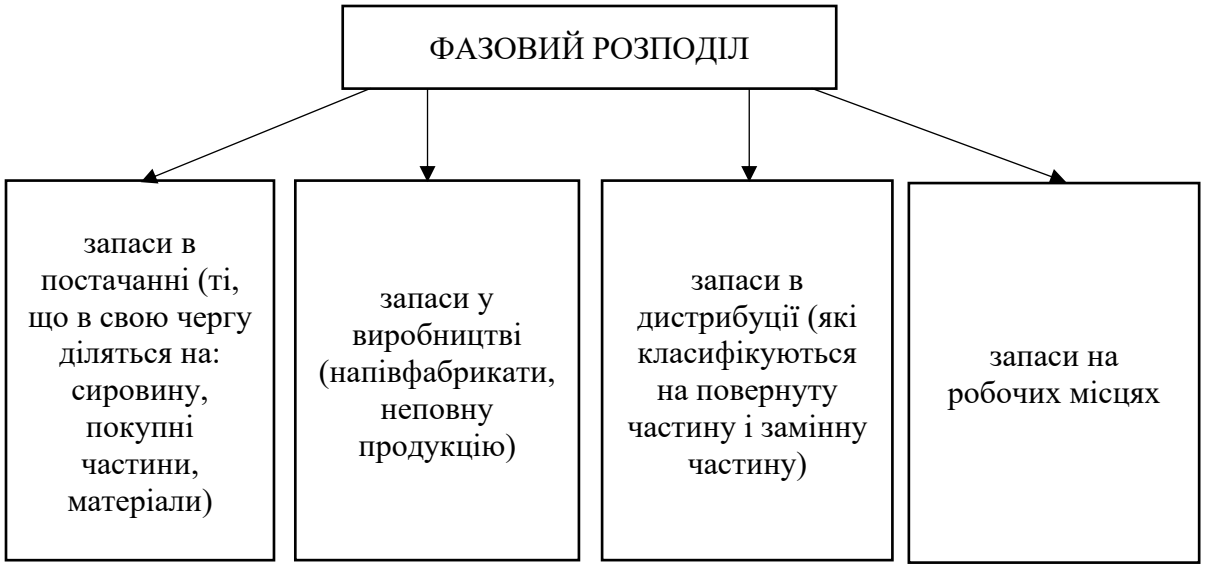

Рисунок 1.3 – Класифікація Лень В.С. згідно фазового розподілу

Зважаючи на те, що специфіка підприємств розрізняється, то фази і функції можуть не збігатися (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Класифікація Лень В.С. згідно функціонального розподілу

Існує класифікація запасів, яка ґрунтується на другому класі рахунків

бухгалтерського обліку. Багато авторів класифікують запаси відповідно по рахункам бухгалтерського обліку, до таких авторів відносяться: Коваль Н.І. [27, с. 93], Новодворська В.В. [40, с. 592], Гудзь Н.В. [21, с. 68]. При цьому вони запаси поділяють на основні матеріали та сировину, готову продукцію, товари, незавершене виробництво, МШП. Крім того, Тименко Л.В. [60, с.362] подає класифікацію запасів згідно плану рахунку бухгалтерського обліку, але одночасно ще дає класифікацію запасів за економічним змістом, виділяючи 9 класифікаційних властивостей:

- за наявністю на підприємстві;
- наявністю на початок і кінець періоду;
- місцем перебуванням;
- ступенем ліквідності;
- сферою застосування;
- складу і структури;
- стосовно балансу;
- обсягом.

Отже, в літературних та наукових джерелах не визначено єдності у виділенні відповідних видів запасів, відсутня системність в розкритті їх суті і застосуванні, в певних випадках відбувається змішування класифікаційних одиниць та ознак, розглядається класифікація певних видів запасів тощо.

Головними класифікаційними показниками, які можна виділити при розподілі запасів, вважаються [37, с. 15]:

- місце перебування;
- мета формування;
- форма власності;
- цільове призначення;
- період зберігання на підприємстві;
- період застосування.

Узагальнена класифікація запасів наведена на рисунку 1.5.

Запаси вважаються необхідним елементом функціонування підприємств. Їх прийнятий розмір гарантує безперервність діяльності та уникнення ряду ризиків, пов'язаних з відсутністю запасів. Сформований на базі узагальненої наукової літератури поняття запасів представляє розуміння про структуру запасів, а класифікація відображає їх види.

Рисунок 1.5 – Узагальнена класифікація видів запасів підприємств

Класифікувати запаси можна по множинним показниками. Але в цілому сформована класифікація дає розуміння про основні види запасів.

В окрему групу виділяють малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року. Враховуючи те, що окремі види запасів виконують різну роль у виробничому процесі, вони вимагають різних методів визначення норм споживання, страхових запасів, оптимальних партій поставок, правил зберігання тощо.

У зарубіжних країнах для обліку запасів переважно використовують М(С)БО 2 «Запаси». Стандарт визначає поняття собівартості запасів (початкової вартості) і методи їх оцінки.

П(С)БО 9 «Запаси», побудовано на основі міжнародних стандартів обліку. М(С)БО та П(С)БО мають низку як спільних, так і відмінних характеристик. Так, згідно з П(С)БО 9, до запасів також відносяться активи, які утримуються для споживання під час управління підприємством [48]. Це доповнення є цілком доречним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві для потреб управління, під час заготівлі, збереження та збуту.

Досліджуючи сферу застосування нормативних документів було з’ясовано, що М(С)БО 2 «Запаси» застосовується до всіх запасів, за винятком:

– незавершеного виробництва за будівельними контрактами, включаючи прямо пов'язані з ними контракти з надання послуг;

– фінансових інструментів;

– біологічних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю та сільськогосподарською продукцією на місці збирання врожаю.

У М(С)БО 2 не сказано про запаси, що використовуються під час здійснення капітальних інвестицій. Тому, будівельні матеріали, що перебувають на балансі підприємства і використовуються, наприклад, у процесі здійснення будівництва господарським способом, так само відносяться до запасів.

Слід зауважити, що у М(С)БО 2, як і в П(С)БО 9, до запасів відносяться готова продукція і незавершене виробництво [4, с. 163].

Здійснюючи аналіз класифікації запасів, видно, що П(С)БО 9 містить

докладніший перелік активів, що визначаються запасами [9, с. 126].

Для достовірного визначення кількісних та якісних показників господарської діяльності підприємства важливе значення мають наукові методи їх обчислення, особливо оцінки запасів. П(С)БО 9 передбачає, що виробничі запаси відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.

Відповідно до М(С)БО 2 «Запаси» запаси оцінюються за найменшою із вартостей: собівартістю, можливою чистою ціною реалізації [38].

Згідно з вітчизняним законодавством облік запасів, отриманих до моменту переходу права власності, повинен відрізнятися від обліку матеріалів, на які підприємство має повні права. У разі відсутності у підприємства права власності на матеріальні цінності, що надійшли, останні повинні обліковуватися на позабалансових рахунках. Міжнародні стандарти фінансової звітності для малих і середніх підприємств незалежно від права власності визнають запаси активами і обліковують їх на балансі підприємства.

У М(С)БО 2 «Запаси» зазначено, що у фінансовій звітності слід розкривати загальну балансову вартість запасів та балансову вартість згідно з класифікаціями, прийнятими для суб'єкта господарювання [41, с. 146].

Важливою передумовою обліку виробничих запасів є їх оцінка, яка впливає на визначення собівартості продукції. Особливого значення це питання набуває за сучасних умов господарювання, коли ринкові ціни на виробничі запаси постійно змінюються і переважно зростають. Методика оцінки запасів є дієвим інструментом організації ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства і викликає значний інтерес бухгалтерів у зв'язку з необхідністю визначення реальної вартості запасів. Вибір методу оцінки запасів варто робити залежно від вимог користувачів бухгалтерської інформації. Також варто звернути увагу на питання про проблему вибору методу оцінки вибуття запасів. Методи оцінки вибуття запасів згідно з М(С)БО 2 та П(С)БО 9 мають деякі розбіжності. В порівнянні з П(С)БО 9 до методів оцінки вибуття запасів М(С)БО 2 допускаються метод стандартних

витрат або метод роздрібних цін. Порівняння методів оцінки запасів при надходженні та вибутті наведені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Порівняння міжнародних та національних положень про формуванні надходження та вибуття запасів

Ознака	П(С)БО 9 «Запаси»	М(С)БО 2 «Запаси»
Оцінка запасів при надходженні	Собівартість формується з таких витрат: 1) при придбанні у постачальника: суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству; транспортно-заготівельні витрати; інші витрати; 2) при виготовленні власними силами: витрати, що утворюють виробничу собівартість, визначену за П(С)БО 16 «Витрати»; 3) при внесенні до статутного капіталу: справедлива вартість, погоджена із засновниками підприємства з урахуванням витрат, що включаються до первісної вартості запасів, придбаних у постачальника; 4) при безоплатному отриманні: справедлива вартість; 5) при отриманні у результаті обміну на подібні активи: балансова вартість переданих запасів; 6) при отриманні в результаті обміну на неподібні активи: справедлива вартість отриманих запасів.	Собівартість формується з таких витрат: 1) витрати на придбання: ціна придбання; мита та інші податки; витрати на транспортування; вартість робіт з навантаження та розвантаження й інших витрат. 2) витрати на переробку: витрати, безпосередньо пов'язані з одиницею виробництва; 3) інші витрати. Інші витрати, якщо вони відбулися при доставці до їх теперішнього місця розпакування та приведення до теперішнього стану
Оцінка запасів при вибутті	Собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО), ідентифікована собівартість, середньозважена собівартість, нормативні затрати, ціна продажу	Допускається метод ЛІФО – собівартість останніх за часом надходження запасів.
Оцінка запасів на дату балансу	Найменша з двох оцінок: первісна вартість або чиста вартість реалізації	Чиста вартість реалізації

Джерело [62, с. 553].

Проаналізувавши міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку необхідно зазначити, що міжнародні стандарти мають як позитивні, так і негативні риси. Їх об'єктивними перевагами у порівнянні з національними стандартами є:

– чітка економічна логіка;

– узагальнення найкращої сучасної світової практики в області бухгалтерського обліку;

– простота сприймання для користувачів фінансової інформації в усьому світі.

До недоліків МСБО 2 «Запаси» можна віднести:

– узагальнений характер стандартів, які передбачає достатньо велике різноманіття у методах обліку;

– відсутність детальних інтерпретацій і прикладів співставлення стандартів з конкретними ситуаціями.

Таким чином, з урахуванням прагнення Україна увійти до міжнародного простору як конкурентний партнер, доцільно говорити про адаптацію вітчизняної системи обліку до МСФЗ. Це, своєю чергою, вплине на прозорість, відкритість, повноту та точність відображення в обліку запасів, дасть можливість вітчизняним промисловим підприємствам проводити порівняльний аналіз своїх показників ефективності використання виробничих запасів із показниками зарубіжних підприємств.

1.2 Методичні аспекти обліку запасів

Згідно з економічною класифікацією запасів будується система рахунків, де формується найважливіші синтетичні характеристики наявності, руху і використання матеріалів до їх споживання у процесі виробництва.

Згідно з діючим Планом рахунків бухгалтерського обліку інформацію

про наявність та рух матеріалів використовують такі субрахунки (табл.1.3).

Таблиця 1.3 – Субрахунки для обліку наявності та руху матеріалів

Субрахунок	Назва
1	2
201	Сировина і матеріалі
202	Купівельні напівфабрикати
203	Паливо
204	Тара і тарні матеріали
205	Будівельні матеріали
206	Матеріали, передані в переробку
207	Запасні частини
208	Матеріали сільськогосподарського призначення
209	Інші матеріали

Розрізи аналітичного обліку виробничих запасів наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Розрізи аналітичного обліку виробничих запасів

Субрахунки рахунку 20	Розріз аналітики
201	В розрізі видів та груп сировини, місць зберігання та матеріально відповідальних осіб.
202	В розрізі купівельних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, місць зберігання та матеріально відповідальних осіб.
203	В розрізі видів палива, місць зберігання та матеріально відповідальних осіб.
204	В розрізі видів тари й тарних матеріалів і матеріально відповідальних осіб.
205	За видами та окремими об’єктами будівельних матеріалів.
206	В розрізі, який забезпечує отримання даних про підприємство – переробника та контроль за операціями з переробки, за відповідними витратами.
207	За місцями зберігання й однорідними групами.
208	За видами та групами матеріалів сільськогосподарського призначення в розрізі їх номенклатури.
209	За видами і групами інших матеріалів.

Наведемо в таблиці 1.5 характеристику субрахунків до рахунку 20 «Виробничі запаси».

За Дт рахунка 20 «Виробничі запаси» відображають прибуття на підприємство відповідних запасів та в результаті дооцінки збільшення їхньої вартості. За Кт рахунка 20 «Виробничі запаси» відображаються вибуття

запасів (витрати на виробництво, продаж, уцінення, відпуск у переробку.

Таблиця 1.5 – Характеристика субрахунків до рахунку 20 «Виробничі запаси» [27]

Назва субрахунку	Призначення субрахунку
1	2
201	Облік наявності та руху сировини й основних матеріалів, які входять до складу продукції, що виготовляється, або є необхідними компонентами при її виготовленні. На цьому субрахунку ведеться облік основних матеріалів, що використовуються підрядними будівельними організаціями при здійсненні будівельно-монтажних, ремонтних робіт. Допоміжні матеріали, які використовуються при виготовленні продукції або для господарських потреб, технічних цілей та сприяння у виробничому процесі, також відображаються на цьому субрахунку. Підприємства, що заготовлюють сільськогосподарському продукцію для переробки, також відображають її вартість на цьому субрахунку.
202	Облік наявності та руху покупних напівфабрикатів, готових комплектуючих виробів (включаючи у підрядних будівельних організаціях будівельні конструкції та вироби – дерев'яні, залізобетонні, металеві, інші), що придбані для комплектування продукції, що випускається, які потребують додаткових витрат праці з їх обробки або збирання.
203	Облік наявності та руху палива (нафтопродукти, тверде паливо, мастильні матеріали), що придбається чи заготовлюється для технологічних потреб виробництва, експлуатації транспортних засобів, а також для вироблення енергії та опалення будівель. Тут також обліковуються оплачені талони на нафтопродукти і газ.
204	Облік наявності та руху усіх видів тари, крім тари, яка використовується як господарський інвентар, а також матеріали й деталі, які використовують для виготовлення тари і її ремонту (деталі для збирання ящиків, бочкова клепка тощо).
205	Облік наявності та руху будівельних матеріалів, конструкцій і деталей, обладнання і комплектуючих виробів, які належать до монтажу, та інших матеріальних цінностей, необхідних для виконання будівельно-монтажних робіт, виготовлення будівельних деталей і конструкцій.
206	Облік наявності та руху матеріалів, що передані в обробку на сторону та які надалі включаються до складу собівартості отриманих з них виробів. Затрати на переробку матеріалів, які оплачуються стороннім організаціям, відображаються безпосередньо за дебетом рахунків, на яких ведеться облік виробів, що отримані з переробки.
207	Облік наявності та руху придбаних чи виготовлених запасних частин, готових деталей, вузлів, агрегатів, які використовуються для проведення ремонтів, заміни зношених частин машин, обладнання, транспортних засобів, інструменту, а також автомобільних шин у запасі та обороті. На цьому ж субрахунку ведеться облік обмінного фонду повнокомплектних машин, устаткування, двигунів, вузлів, агрегатів, що створюються в ремонтних підрозділах підприємства, на ремонтних підприємствах.

Продовження таблиці 1.5

1	2
208	Облік наявності та руху мінеральних добрив, отрутохімікатів для боротьби зі шкідниками й хворобами сільськогосподарських культур, біопрепаратів, медикаментів, хімікатів, що використовуються для боротьби з хворобами сільськогосподарських тварин. Тут також відображаються саджанці, насіння й корми (покупні й власного вирощування), що використовуються для висадження, посіву та відгодівлі тварин безпосередньо в господарстві.
209	Облік наявності та руху бланків суворого обліку (за вартістю придбання), відходів виробництва (обрубки, обрізка, стружка тощо), невиправного браку, матеріальних цінностей, одержаних від ліквідації основних засобів, які не можуть бути використані як матеріали, паливо або запасні частини на цьому підприємства, зношені шини тощо.

Придбанні та вироблена на підприємстві запаси зараховуються відповідно до початкової ціни (вартість запасів, придбаних за плату) з включенням фактичних витрат, наприклад таких як:

– суми, сплачені за інформативні, посередницькі і інші аналогічні послуги, пов’язані з пошуком та придбанням матеріалів, запасів;

– суми імпортованого мита;

– суми, сплачені постачальнику відповідно до умов договору;

– суми непрямих податків у зв’язку з придбанням запасів, які мають відшкодовуватися підприємству;

– витрати на транспортування запасів до місця їх застосування, заготівлю, вантажно-розважувальні роботи;

– інші витрати, пов’язанні з отриманням та доведенням їх до стану, в якому вони придатні використовуватися.

Таким чином, можна зробити висновок, що необхідними умовами правильної організації обліку запасів є:

– чітка організація складського господарства; наявність інструкції з обліку запасів;

– розробка номенклатури запасів; розробка норм запасу і норм витрат запасів.

Синтетичний облік отриманих запасів на рахунку 20 «Виробничі

запаси» та його субрахунках, підприємства враховують згідно фактичної собівартості їх придбання, що, як зазначалося раніше включає: покупну вартість та транспортно-заготівельні витрати.

За Дт рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються надходження запасів на підприємство за фактичною собівартістю та їх дооцінка.

За Кт рахунку 20 «Виробничі запаси» відображаються використання запасів на виробництво продукції (робіт, послуг) та інше їх вибуття за середньозваженою фактичною собівартістю або за іншими цінами.

Ця собівартість виявляється, як правило, тільки наприкінці місяця – після відображення всіх заготівельних операцій і розподілу їх між окремими видами запасів. За Дт рахунку 20 «Виробничі запаси» відображається надходження запасів на підприємство за фактичною собівартістю та їх дооцінка. За Кт цього рахунку відображаються використання запасів на виробництво продукції (робіт, послуг) та інше їх вибуття за середньозваженою фактичною собівартістю або за іншими цінами згідно з пунктом 16 ПСБО 9 «Запаси» [42, с. 211].

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться в розрізі їх назв або однорідних груп, за допомогою карток складського обліку, які потім розміщуються в картотеці згідно технічних груп виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника. Будь-яка з груп виробничих запасів поділяється відповідно до видів, сортів, типів. Кожному найменуванню, виду, типу дається номенклатурний номер, який потім записуються в особливий реєстр – номенклатури-цінника, де також ще вказують одиницю виміру і облікову ціну запасу.

Окрім цього всі кореспонденції з обліку запасів на підприємстві відображаються в журналі обліку господарських операцій.

Для обліку розрахунків за реалізовані товари (готову продукцію) з покупцями та придбані запаси з постачальниками на основі відповідних первинних документів (рахунків, накладних, податкових накладних, товарно-транспортних накладних, тощо), відповідних записів у Журналі реєстрації

господарських операцій здійснюють записи у Відомості М-3.

На підприємствах аналітичний облік запасів має складну структуру, що обумовлено такими причинами:

– наявністю багатьох складів для зберігання матеріальних цінностей;

– великою номенклатурою матеріальних цінностей;

– кількома видами операційної діяльності;

– веденням обліку за нормами і відхиленнями від норм.

Таким чином, процес обліку надходження і використання виробничих запасів вважається трудомісткою ділянкою, тому на багатьох підприємствах простежуються певні недоліки, а на деяких підприємствах – занедбаність обліку, яка призводить до величезних втрат запасів. Все це зайвий раз підтверджує, те що до сих пір в наш час залишаються невирішеними багато значущих питань, пов’язаних з розробкою науково-аргументованої системи обліку виробничих запасів.

Надходити на підприємство запаси можуть від постачальників та інших дебіторів, від підзвітних осіб, від ліквідації основних засобів та інших необоротних матеріальних активів [16].

Вибуття запасів зі складу оформлюють такими первинними документами [15]:

– накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (форма № М11);

– видаткова накладна (на відпуск готової продукції та інших запасів стороннім організаціям);

– лімітно-забірна картка (форми М-8.М-9) – документ на кілька відпусків матеріалів зі складу в цех у межах ліміту; якщо ліміт вичерпано і відбувається понадлімітний відпуск, лімітно-забірна картка перекреслюється по діагоналі червоною лінією.

Отже, схема аналітичного і синтетичного обліку виробничих запасів передбачає рух від первинних документів до звітів про рух матеріалів та

відомості 2-м «Обліку запасів», яка є обліковим регістром на підприємствах.

Для обліку розрахунків за реалізовані товари (готову продукцію) з покупцями та придбані запаси з постачальниками на основі відповідних первинних документів (рахунків, накладних, податкових накладних, товарно-транспортних накладних, тощо), відповідних записів у Журналі реєстрації господарських операцій здійснюють записи у Відомості 3-м розділі І. – «Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами, за податками і платежами, облік довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів за рахунками 37, 55, 64, 68 і 69».

Таким чином, однією із найважливіших передумов ефективного управління формуванням та використанням ресурсного потенціалу підприємства є раціональна побудова бухгалтерського обліку надходження, руху та використання їх запасів. В підприємствах склалася низка галузевих особливостей, передусім специфіка кругообігу капіталу, яка має свій вплив на організацію системи обліку та контролю за рухом запасів, що слід врахувати під час розроблення облікової політики.

Для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух малоцінних та швидкозношуваних предметів, що належать підприємству та знаходяться на складі планом рахунків передбачений рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» [49, с. 29].

До МШП належать предмети, що використовуються протягом не більше 1 року або нормального операційного циклу, якщо він більше 1 року, наприклад: інструменти, господарський інвентар, спеціальний одяг, тощо.

За Дт 22 рахунку відображаються за первісною вартістю придбані або виготовлені МШП, за Кт – за обліковою вартістю відпуск МШП в експлуатацію зі списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування таких предметів.

Предмети, строк корисного використання яких більше 1 року, відображаються на субрахунку 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи» синтетичного рахунка 11 «Інші необоротні матеріальні активи».

Незавершене виробництво становлять не закінчені обробкою і складанням деталі, вироби, що не пройшли всіх стадій, передбачених технологічними процесами і не можуть бути віднесені до готової продукції, напівфабрикатів або до комплектуючих виробів.

На підприємствах, що виконують роботи та надають послуги, незавершене виробництво складається з витрат на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких підприємством ще не визнано доходу.

Фактична (балансова) вартість незавершеного виробництва визначається в кінці звітного періоду на підставі даних інвентаризації і становить сальдо 23 «Виробництво», який призначено для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) [49, с. 29].

Аналітичний облік за рахунком 23 «Виробництво» ведеться за видами виробництв, за статтями витрат і видами або групами продукції, що виробляється.

Інвентаризація незавершеного виробництва здійснюється у визначений термін і при проведенні інвентаризації особлива увага звертається на те, щоб у складі незавершеного виробництва не було сировини, матеріалів і купованих напівфабрикатів, які не пройшли етапи обробки, бракованих деталей, не списаних своєчасно, витрат за виконаними замовленнями. Такі суми, а також нестачі цінностей і в незавершеному виробництві повинні бути віднесені на відповідні рахунки [63, с. 65].

Методичні аспекти побудови бухгалтерського обліку з урахуванням його нормативно-правового забезпечення на глобальному, національному та локальному рівнях, задля ефективності якого слід досягти методологічної точності та доцільності у використанні методів оцінки запасів, відображення операцій з ними у первинному обліку, використання прогресивних форм обліку, що у кінцевому результаті підвищить інформаційну, аналітичну та контрольну функції бухгалтерського обліку у процесі прийняття управлінських рішень щодо діяльності підприємств.

Важливе значення для ведення аналітичного обліку має сортовий облік

залишків, надходження матеріальних цінностей, який здійснюється за допомогою карток складського обліку (форма М-12) і складає основу БО.

Картки складського обліку виписуються на кожне найменування, сорт, розмір, профіль, марку окремо.

Картка є основою обліку, у ній групуються операції з надходження та витрачання конкретного виду матеріалів і визначається залишок після кожного запису.

Представник бухгалтерії повинен не рідше одного разу на тиждень відвідувати склад і перевіряти правильність записів у картках і виведення залишків.

Завідувач складу в кінці місяця повинен згрупувати первинні документи на прибуткові та видаткові.

Оскільки в картках складського обліку відображаються, як правило, тільки кількісні показники, а в нагромаджу вальних відомостях – сумові показники руху матеріалів, виникає необхідність узгодження даних складського і бухгалтерського обліку.

Для перевірки правильності відображення даних на складі застосовується сальдова відомість або книга залишків матеріалів. У ній записуються матеріали в розрізі окремих видів і груп матеріальних цінностей.

У кінці кожного місяця завідувач складу переносить лишки на кінець місяця у книгу залишків матеріалів, або передає в бухгалтерію. Бухгалтер проставляє ціни за кожним найменуванням матеріалів і знаходить залишок у сумовому вираженні як результат множення кількісних значень на відповідні ціни.

Відповідальність за приймання, зберігання та видачу запасів покладається на матеріально відповідальних осіб, призначених указом керівника установи.

З посадовими особами, які відповідають за збереження матеріальних цінностей, укладається письмовий договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність.

З метою забезпечення схоронності цінностей в установах належним способом організується складський облік. З метою цього виділяються спеціально оснащені приміщення – склади.

Облік запасів за місцем відповідального зберігання ведеться матеріально-відповідальною особою в книзі складського обліку за назвою, видами, кількістю. У ній ведеться облік на складі матеріалів, продуктів харчування, готових виробів, МШП, інших запасів.

Матеріально відповідальна особа приймаючи запаси на складі, здійснює перевірку відповідності даних документів постачальника фактичній наявності цінностей. У разі повної відповідності здійснюється оприбуткування запасів на складі, тобто прийняття їх для зберігання. Це підтверджується складанням прибуткового ордера (форма № М-4). У разі невідповідності фактичної наявності цінностей даним документів постачальника при прийманні вантажу складається комерційний акт, а при оприбуткуванні на складі – акт приймання (форма № М-7). Ці документи є підставою для пред'явлення претензії постачальнику або транспортній організації.

Книга видається завідуючим складом в бухгалтерії. При цьому вона повинна бути прошита, сторінки пронумеровані і їх кількість завірена підписом головного бухгалтера установи та скріплена печаткою.

Книга ведеться в розрізі найменувань матеріалів, при цьому вказують місце зберігання запасів, їх вартість, вид, розмір, кількість, джерело отримання та видачі запасів. Записи виконуються згідно кожного акту про прийом або видачу запасів і після кожного запису в Книзі виводиться залишок матеріалів.

Облік запасів у складі і в бухгалтерії може вестися з присвоєнням запасам номенклатурних номерів.

Номенклатурний номер – це умовний числовий код обліку, який присвоюється групі предметів однієї назви, якості і ціни.

Номенклатурні номери вказуються на ярликах, стелажах де вони розміщені і в книзі складського обліку, а також у всіх первинних документах з обліку руху запасів.

У встановлені терміни (відповідно до графіка документообігу) завскладом комплектує прибуткові та видаткові документи, на їх основі складає Реєстр приймання-здачі документів форма № М-13 в двох примірниках, які разом з документами подає в бухгалтерію. У бухгалтерії перевіряється поданий звіт і роблять записи в облікових регістрах. Один примірник Реєстру повертається завскладом.

На підставі документів про оприбуткування здійснюються записи в картках складського обліку (форма № М-12), які є регістром аналітичного обліку запасів на складі. Ці картки виписуються в кожній бухгалтерії підприємства і передаються на склад.

Після оприбуткування запасів на складі документи постачальників разом з прибутковим ордерами передаються до бухгалтерії для записів у системі рахунків бухгалтерського обліку.

Для забезпечення достовірності даних БО та звітності про запаси на підприємствах усіх форм власності періодично проводиться інвентаризація майна.

Інвентаризація матеріальних цінностей проводиться згідно наказу затвердженого Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 [45].

Інвентаризація – це перевірка матеріальних цінностей в наявності і зіставлення їх з даними обліку.

За допомогою інвентаризації знаходяться нестачі або лишки цінностей, які можуть утворитися внаслідок проведення операцій на складі без відповідного документального підтвердження, втрат у межах норм через природні процеси, які відбуваються при зберіганні запасів (усушка, розпилювання), крадіжки, стихійні лиха та інші причини.

Порядок проведення інвентаризації регулюється наказом з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, розрахунків та інших статей балансу, яка затверджена наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 [45].

Під час інвентаризації запасів згідно з Інструкцією:

– здійснюється їх переважування, обмірювання, підрахунок у порядку розташування цінностей у приміщенні; при цьому не допускається безладний перехід комісії від одного виду цінностей до іншого. За зберігання товарно-матеріальних цінностей в однієї матеріально відповідальної особи в різних ізольованих приміщеннях інвентаризацію проводять послідовно за місцями зберігання. Після перевірки цінностей вхід до приміщення пломбують, і комісія переходить у наступне приміщення;

– інвентаризаційні описи складають окремо на товарно-матеріальні цінності, що знаходяться в дорозі, не оплачені покупцями в строк відвантажені товари й цінності й на ті, що знаходяться на складі інших підприємств (на відповідальному зберіганні, на комісії, в переробці);

– кількість цінностей і товарів, що зберігаються н непошкодженій упаковці постачальника, може визначатися на підставі документів (за обов'язкової перевірки в натурі частини зазначених цінностей);

– на прибуткових документах на товарно-матеріальні цінності, які надійшли на об'єкт і були прийняті під час його інвентаризації, матеріально відповідальна особа в присутності членів інвентаризаційної комісії за підписом її голови робить відмітку «після інвентаризації» з посиланням на дату опису, де записано ці цінності;

– на видаткових документах на товарно-матеріальні цінності, які відпущено зі складу під час інвентаризації з дозволу керівника підприємства і головного бухгалтера, в присутності членів інвентаризаційної комісії за підписом її голови робиться відмітка, і відомості про такі цінності заносяться в окремий опис у порядку, аналогічному цінностям, що надійшли під час інвентаризації;

– допускається складання групових інвентаризаційних описів малоцінних та швидкозношуваних предметів, виданих в індивідуальне користування працівника, із зазначенням у них відповідальних за ці предмети осіб (на яких ведуться особові картки) та їхніми розписками в опису.

Інвентаризація може бути:

– планова (під кінець року) та непланова;

– повна (перевірка цінностей на підприємстві) і часткова (перевірка у конкретних матеріально-відповідальних осіб);

– суцільна (в конкретної матеріально-відповідальної особи перевіряється вся номенклатура цінностей) та вибіркова (у конкретному місці перевіряються лише окремі види цінностей);

– необхідна інвентаризація – проводиться після надзвичайних подій (стихійне лихо, крадіжка, зміна матеріально-відповідальної особи);

– перманентна – безперервна інвентаризація.

При проведенні інвентаризації перевіряється реальність вартості зарахованих на баланс товарно-матеріальних цінностей.

Для проведення інвентаризації на підприємстві розпорядчим документом керівника створюються постійно діюча інвентаризаційна комісія, в яку входять: голова комісії (керівник, ревізор), представники технічного, матеріально-технічного відділу, постачальники, представник бухгалтерії, матеріально-відповідальна особа (обов’язково). За наслідками інвентаризації комісія складає протокол із зазначенням у ньому результатів інвентаризації і висновків щодо них.

Інвентаризація запасів проводиться за місцем зберігання та окремо за матеріально-відповідальними особами. Матеріальні запаси при інвентаризації записуються в описи за кожним окремим найменуванням із зазначенням номенклатурного номера, групи, сорту і кількості (рахунком, вагою або мірою).

Процес проведення інвентаризації запасів передбачає:

– переважування, обмір, підрахунок комісією у порядку розміщення цінностей у даному приміщенні, не допускаючи безладного переходу від одного виду цінностей до іншого. Якщо цінності зберігаються в ізольованих приміщеннях у однієї матеріально-відповідальної особи інвентаризація проводиться послідовно за місцями їх зберігання. Після перевірки цінностей

вхід до приміщення опломбовується і комісія переходить у наступне приміщення;

– інвентаризаційні описи складаються окремо на матеріальні цінності, що перебувають в дорозі, невідфактуровані поставки та на ті, що перебувають на складах інших підприємств (на відповідальному зберіганні, на комісії, у переробці);

– кількість цінностей, що зберігаються в непошкодженій упаковці постачальника, може визначатися на підставі документів при обов'язковій перевірці в натурі частини визнаних цінностей.

Запаси, які з тих чи інших причин зберігаються на складах інших підприємств, а також ті, що переробляються на інших підприємствах, вносяться до інвентаризаційного опису на підставі підтверджуючих документів із зазначенням назви підприємства, що здійснює їх переробку, найменування цінностей, кількості, фактичної вартості за даними обліку, дати їх передачі в переробку, номеру і дати документа.

Після завершення інвентаризації завідувач складом пише ще одну розписку такого змісту: «Інвентаризація проведена у моїй присутності, претензій до комісії не маю. Матеріальні цінності прийняв на зберігання завідувач складу».

Інвентаризаційні описи разом з висновками робочої комісії здають у бухгалтерію для виявлення наслідків інвентаризації. Для цього на цінності, в розрізі яких є відхилення від облікових даних, складається порівняльна відомість. На підставі звірки складається порівняльна відомість. В ній комісія записує тільки ті найменування, за якими були встановлені відхилення. Ці відхилення можуть кваліфікуватися як лишки (фактично виявлено більше цінностей на складі, ніж за документами) або нестача (на складі виявлено менше цінностей, ніж за обліковими даними). Протягом 15 днів комісія повинна визначитися стосовно оприбуткування лишків і списання нестач та вносить пропозиції по питаннях упорядкування зберігання та контролю за їх обліком та відпуском. Виявлені лишки, як правило, оприбутковуються і при

цьому збільшуються інші операційні доходи підприємства.

Отже, за обліковими статтями, щодо яких у ході інвентаризації встановлено відхилення фактичних даних від облікових, бухгалтерія складає звіряльні відомості. Інформацію, зафіксовану у звіряльних відомостях, інвентаризаційна комісія оформляє протоколом. Результати інвентаризації відображають у бухгалтерському обліку в тому звітному періоді, в якому вона завершена. Одночасно з оприбуткуванням виявлених при інвентаризації лишків ОЗ і НМА збільшують доходи майбутніх періодів. За відсутності норм природного убутку вся нестача ТМЦ розглядається як понаднормова.

Таким чином, особливе місце в організації виробничого процесу підприємства посідає контроль за використанням запасів. Метою контролю є встановлення достовірності первинних даних, наявності й руху запасів, повноти і своєчасності відображення у первинних документах та регістрах бухгалтерського обліку, у разі виявленні крадіжок встановлення винних осіб.

1.3 Особливості методики аналізу запасів для цілей управління

Дослідження ефективних способів управління запасами на підприємстві, а також наявності достатніх оборотних засобів оптимальної структури є на сьогодні одним із ключових питань успішного функціонування будь-якого підприємства. Незважаючи на те, що зараз намагаються впроваджувати різні державні програми з підтримки малого та середнього бізнесу, не можна з впевненістю сказати, наскільки вони будуть ефективні. Виходячи з цих передумов, підприємствам доцільно самим впроваджувати різні програми з мінімізації втрат, пов'язаних, насамперед, з неефективним та нераціональним використанням своїх оборотних активів, а зокрема, запасів. Ці заходи сприятимуть зниженню матеріаломісткості продукції та прискоренню оборотності оборотних коштів, що є проміжною метою будь-якого

підприємства при скороченні витрат.

Значну роль досягненні цієї мети надає своєчасне проведення всебічного аналізу запасів. Аналітичне забезпечення управління матеріально-виробничими запасами на загальнотеоретичному рівні включає ретроспективний, перспективний і оперативний аналіз руху запасів, аналіз їх якісного і кількісного стану за різними напрямками.

Для ефективного аналізу необхідно застосувати дієву методику, тобто алгоритм для проведення будь-яких націлених дій. Вибір методики залежить від цілей аналізу та особливостей діяльності об'єкта, що аналізується. Існує дуже багато методик аналізу, дослідники пропонують проводити аналіз матеріальних запасів у кілька етапів [57, с. 380]. З даних таблиці 1.6 можна дійти висновку, що з наявності великої кількості підходів до аналізу матеріальних запасів єдиної комплексної методики не розроблено.

Таблиця 1.6 – Погляди науковців щодо деталізації напрямів аналізу запасів на підприємстві

Автор	Найменування пропонованих етапів
Рубан Л.О [52, с. 320]	1) Аналіз забезпеченості підприємства матеріалами. 2) Аналіз використання матеріалів.
Жаворонок А.В [25, с.423]	1) Аналіз складу та структури запасів. 2) Аналіз динаміки зміни запасів. 3) Аналіз тривалості перебування запасів на складах. 4) Аналіз відповідності фактичної величини запасів та їх оптимального обсягу.
Мельничук І.І [36, с.657]	1) Аналіз складу, структури та динаміки зміни запасів. 2) Аналіз потреби запасів. 3) Аналіз ефективності використання запасів.
Мних Є.В [39, с.87]	1) Аналіз стану товарних запасів; 2) Аналіз ефективності товарних запасів; 3) Факторний аналіз товарних запасів; 4) Оперативний та порівняльний аналіз запасів; 5) Імітаційний аналіз оперативного руху товарів. Визначення оптимальних закупівель; 6) Імітаційний аналіз управління комерційними процесами в умовах невизначеності

Вивчена інформація дозволяє сформулювати наступні висновки:

– вибір найбільш раціональної політики використання оборотних коштів є одним з головних завдань системи управління;

– одним із складових елементів, що забезпечують ефективну господарську діяльність підприємств, є проведення якісного всебічного аналізу процесу використання матеріальних запасів,

– для підвищення ефективності аналізу запасів необхідний комплексний підхід, що враховує всі особливості об’єкта, що аналізується, а також узагальнюючий основні аспекти підходів до аналізу різних фахівців.

Напрями аналізу запасів на основі комплексного підходу (рис. 1.6).

Рисунок 1.6 – Основні напрями аналізу матеріальних запасів

Управління запасами – це системний підхід до отримання, зберігання та отримання прибутку від некапітальних активів (сировини та готової продукції) [33, с. 217]. Правильний запас, на потрібних рівнях, у потрібному місці, у потрібний час та за розумною ціною. Це частина ланцюжок поставок, що включає такі аспекти, як контроль і нагляд закупівель – як у постачальників, так і у покупців, – зберігання товару на складі, кількість товару для продажу та виконання замовлень.

На практиці управління запасами включає облік запасів (як кількість, так і розташування товарів) і оптимізацію поставок. Оптимізація складських запасів допоможе підприємству:

- зменшити витрати;
- оптимізувати обробку замовлень;
- забезпечити найкраще обслуговування клієнтів;
- запобігання втратам від крадіжки, псування та повернення.

Головна проблема для оптимізації запасів – непередбачуваність попиту. Оскільки рівень попиту у майбутньому невідомий, то оптимізація запасів проводиться виходячи з статистичних методів прогнозування. Рішення щодо «оптимізації» розраховується так само, як рішення щодо мінімізації «очікуваних» витрат.

Питання управління запасами розглядається в працях ряду науковців, серед яких можна виділити: Школьник І.О., Шум М.А., Роєва О.С., Меліхова Т.О., Круковська О.В. та ін. [67, с. 149; 68,с. 167; 51, с. 202; 35, с. 64; 29, с. 58].

Віддаючи належне науковим надбанням вітчизняним та закордоннним вченим, слід зазначити, що у більшість науковців приділяють увагу теоретичним положенням управління запасами. Однак, науковці до цього часу не дійшли до єдиної думки щодо тлумачення понять «управління запасами».

Деякі науковці, а саме Школьнк І.О. та Круковська О.В. зазначають, що управління запасами доцільно розглядати як діяльність і як процес. Ми вважаємо, що думка цих науковців вірна, але хочемо виділити, що управління запасами також може виступати і як сукупність певних показників та правил.

Управління запасами являє собою складний безперервний процес, що передбачає оперативне маневрування ресурсами, матеріалами, товарами, готовою продукцією для забезпечення виробництва та збуту.

Основні параметри управління запасами [61, с. 349]:

– параметри попиту (витрат): інтенсивність попиту, функція попиту, часові характеристики дискретного попиту;

– параметри замовлення: розмір замовлення, час замовлення, інтервал часу між двома суміжними замовленнями;

– параметри поставок: розмір партії поставки, час поставки, інтервал часу між двома суміжними поставками, час запізнення поставки;

– рівень запасу на складі: поточний, середній, максимальний, страховий.

Для правильного пошуку методів управління запасами важливе значення має їх науково обґрунтована класифікація, яку ми вище розглядали.

Перш ніж розглядати методи управління запасами, важливо обумовити необхідність цього процесу:

1) ефективне управління запасами призведе до зменшення вартості зберігання, і як наслідок до збільшення прибутку компанії. Так, якщо підприємства в змозі ефективно управляти своїми запасами, то виникає потреба в меншій площі місця зберігання, що в свою чергу призведе до нижчої вартості оренди складу;

2) неефективне управління запасами призводить до зниження доступності товарів і збільшення часу доставки. Ефективне управління запасами допоможе задовольнити потреби клієнтів підприємства, надаючи їм продукти першої необхідності;

3) товари, що зберігаються протягом тривалого періоду часу втрачають свої властивості, що призводить до додаткових накладних витрат. Отже, належне управління запасами знизить ці витрати;

4) якщо запаси підприємства розташовані в різних місцях, виникає необхідність в побудові належної системи для управління цими запасами на

основі попиту і пропозиції. Побудувати таку систему можливо на основі використання методів управління запасами.

Отже, управління запасами обумовлено вирішенням двох задач:

1) визначення розміру необхідного запасу;

2) створення системи контролю за фактичним розміром запасу і своєчасним його поповненням.

В сучасному напряму виділяють три методи управління запасами, а саме:

– евристичні методи, які вивчають звітність за попередній період, аналізуючи ринок й ухвалюють рішення щодо мінімально необхідних запасів.

– методи техніко-економічних розрахунків, сутність яких полягає у поділі сукупного запасу залежно від цільового призначення на окремі групи.

– економіко-математичні методи, які передбачають застосування математичного апарату для розрахунку економічних показників.

Науковці виділяють декілька моделей управління запасами:

1) базова модель EOQ (Economic order quantity) – це модель оптимального економічного розміру замовлення, який забезпечує мінімальну величину сумарних витрат та дає можливість мінімізувати видатки на зберігання запасу та допомагає визначити ефективну площу складських приміщень.

2) модель «мінімум-максимум» – це та модель, в котрій замовлення виконуються не через кожен заданий інтервал часу, а тільки за умови, що запаси на складі у цей момент виявилися рівними або менше встановленого мінімального рівня.

3) модель з фіксованим інтервалом часу між замовленнями – це фіксація інтервалу часу між замовленнями визначає момент, коли слід здійснити замовлення на заповнення запасу.

4) модель виробничого замовлення – цю модель використовують, якщо запаси безперервно надходять і відновлюються через певний час.

5) модель зі встановленою періодичністю поповнення запасів до

постійного рівня – дана модель є універсальною, тому включає в себе усі елементи попередніх моделей.

В умовах нестабільного економічного розвитку ринків та відсутності достовірної інформації, прогнозування ключових параметрів управління запасами підприємства обмежується жорсткими умовами невизначеності та складністю моделювання рівнів запасів.

Раціональне та ефективне управління запасами передбачає насамперед визначення їх достатньої величини, а також забезпечення мінімальних витрат у процесі заготівлі та заощадження матеріальних ресурсів. Тут особливе значення мають як тривалість і стійкість економічних зв'язків, що складаються з постачальниками і підрядниками, використання капіталу яких дозволяє знизити потребу в джерелах забезпечення підприємства оборотними коштами, так і найбільш повне і раціональне використання всієї сукупності власних коштів [59, с. 41].

Таким чином, у вирішенні проблеми раціонального використання матеріальних ресурсів значну роль відіграє створення ефективної системи управління матеріальними запасами, важливим складовим елементом якої є облікова інформація, яка отримується у системі бухгалтерського обліку. Щоб динамічно розвиватися, підприємства мають виробляти конкурентоспроможні товари. При цьому потрібно враховувати, що для споживача привабливі не просто якісні речі. Найчастіше при купівлі того чи іншого товару на вирішальній ролі грає ціна. Тому першочергове завдання будь-якого виробника – мінімізувати собівартість продукції.

Сьогодні для досягнення конкурентоспроможності підприємству необхідно безперервно покращувати продукцію, технології виробництва та методи управління. Таке вдосконалення має застосовуватися на усіх стадіях життєвого циклу продукції, починаючи від процесу проєктування виробу та визначення його споживчих якостей і закінчуючи процесами виробництва, управління собівартістю продукції та системою збуту. Застосування інновацій у виробництві продукції та організації бізнесу дозволяє зменшити відходи

виробництва, час простоїв, спростити технології виробництва, підвищити якість виробу та покращити обслуговування клієнтів [5, с. 64].

Чудово себе зарекомендували класичні системи обліку та управління витратами директ-костинг та стандарт-костинг. Проте вони орієнтовані на оперативний рівень управління підприємством, тоді як фундамент конкурентоспроможності закладається лише на рівні стратегічному. Тому останнім часом все більш актуальним є перегляд усталених підходів, що слабо відповідають вимогам конкурентного середовища. Доповнити традиційні інструменти управління витратами мають прогресивні методи стратегічного управління витратами, одним із яких є система «Кайдзен».

Застосування філософії «Кайдзен» на підприємстві ґрунтується на залученні всіх співробітників підприємства, незалежно від посади, у постійний пошук ідей для вдосконалення свого робочого середовища. Основним принципом Кайдзена є впровадження навіть малих удосконалень у всіх сферах діяльності та на кожному робочому місці. Ця філософія усуває організаційні бар'єри, дозволяючи звичайним працівникам проводити спосіб виконання їх роботи [13, с. 623].

Найвідомішим різновидом «Кайдзен», що завоював увесь світ, стала система поставок «Саме вчасно».

У сучасних умовах діяльність вітчизняних виробників має бути орієнтована на випуск високоякісної та конкурентоспроможної продукції за максимального зниження витрат на її виробництво. Тому особливу значимість набуває використання передових форм та методів організації праці та управління виробництвом, що застосовуються в економічно розвинених країнах. У зв'язку з цим особливий інтерес представляє метод управління виробництвом у системі «саме вчасно». Широко поширена думка, що система «Саме вчасно» – це відповідне планування виробництва, результатом якого є мінімальний рівень незавершеного виробництва та матеріальних запасів. Але, по суті, «Саме вчасно» є певною філософією, яка охоплює кожен аспект виробничого процесу – від розробки до продажу виробу та післяпродажного

обслуговування [22, с. 48]. Ця філософія прагне створення системи, яка добре функціонує при мінімальному рівні матеріальних запасів, простору і діловодства. Це має бути система, яка не піддається збоям та порушенням і є гнучкою. Кінцева мета полягає в тому, щоб отримати збалансовану систему з плавним та швидким потоком матеріалів через систему. Суть системи зводиться до відмови виробництва продукції великими партіями. Натомість створюється безперервно-потокове предметне виробництво. При цьому постачання до виробничих цехів здійснюється настільки малими партіями, що по суті перетворюється на поштучне. При цьому спрощується також система виробничого обліку, оскільки з'являється можливість здійснення обліку матеріалів і витрат на виробництво на одному об'єднаному рахунку. Застосування принципів «Саме вчасно» спрощує процес обліку виробничих витрат та допомагає менеджерам регулювати та контролювати витрати. Таке спрощення призводить до кращої якості виробництва, кращого обслуговування та кращої оцінки вартості.

Система «Саме вчасно» є також концепцію управління матеріально-виробничими запасами, за якою наявність великих запасів сприймається як негативне явище [50, с. 105]. По-перше, надмірні запаси означають марнотратне використання капіталу, який міг би бути інвестований у щось прибуткове. По-друге, запаси приховують неефективність виробничого процесу, будь-які зміни якого (наприклад, відхилення від нормативів, порушення виробничого графіка чи термінів постачання) вважаються сигналом зниження ефективності [1, с. 347].

У системі «Саме вчасно» виробничі запаси скорочуються до мінімального рівня за збереженням лише їх обсягу, який необхідний для виробництва до моменту наступної поставки. Такий підхід передбачає відмову від більшої частини резервного запасу, а також часте розміщення невеликих замовлень на постачання сировини та матеріалів.

У сучасному вигляді управління запасами практично невіддільне від програмних забезпечень. У програмах зберігаються електронні дані про

запаси, які постійно використовуються для швидкого вирішення стандартних питань, для чого інакше довелося б працювати безпосередньо із запасами.

Щоб підтримувати точність електронного обліку запасів, всі операції із запасами повинні фіксуватися у відповідних програмах. На практиці дані зазвичай збираються за допомогою штрих-кодів. За сучасних умов фізичні операції із запасами зазвичай автоматизовані, і управління запасами повністю здійснюється у вигляді електроніки.

Через помилки в управлінні запасами дуже часто підприємства стикаються з такими проблемами:

– втрачені продажі через брак запасів;
– збільшення обороту;
– надлишки, у яких заморожуються кошти підприємства;
– додаткові витрати на зберігання;
– списання через псування, старіння запасів.

Підсумовуючи вищесказаному слід зазначити, що запаси є однією з найважливіших чинників забезпечення сталості і безперервності діяльності підприємства, виробництво яких дозволяє одержати максимально можливого прибутку. Стан та ефективність використання запасів – як найзначнішої частини оборотного капіталу – є однією з основних умов успішної діяльності підприємства, розвитку та реалізації конкурентних переваг підприємства.

Основною проблемою у системі управління підприємством є неефективна, а часто взагалі відсутня система управлінського обліку, яка дає запізнілу, спотворену чи надто узагальнену інформацію. Наслідком цієї проблеми є невикористання сучасних методів управління матеріально-виробничими запасами.

Таким чином, необхідною умовою ефективного та раціонального управління матеріальними ресурсами в сучасних умовах є створення взаємозалежних узгоджених систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю за виробничо-господарською діяльністю на підприємстві.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

2.1 Організаційно-економічна характеристика товариства

Товариство з обмеженою відповідальністю «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» започаткувало свою діяльність з 14 серпня 2019 року. Засновником товариства є Лебедєв Олексій Сергійович. Юридична адреса підприємства: 69008, Україна, Запорізька обл., місто Запоріжжя, Південне шосе 78А. ЄДРПОУ 43173964

Підприємство спеціалізується на проєктуванні, будівництві та реконструкції об'єктів різного призначення. Товариство здійснює свою діяльність на комерційній основі на території України та за її межами. У своїй діяльності підприємство керується Господарським та Цивільним кодексами України, іншими актами чинного законодавства України, Статутом та внутрішніми документами товариства.

АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО володіє корпоративними правами на п'ять компаній. ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» спеціалізується на інженерних та будівельних роботах, компанія займається проєктуванням, будівництвом і введенням в експлуатацію різних об'єктів, включаючи промислові та цивільні будівлі. ТОВ «АЛД-ПРОМСТРОЙ» займається будівельно-монтажними роботами, реалізує комплексні будівельні проєкти, від розробки концепції до здачі об'єкту в експлуатацію, забезпечуючи повний цикл будівельних послуг. ТОВ «АЛД-ПРОМСТРОЙ 2» зосереджено на промисловому будівництві, основним напрямком діяльності є будівництво та реконструкція промислових об'єктів, виробничих цехів та комплексів. ТОВ «АЛД-ПРОЕКТ» відповідає за проєктування, компанія

розробляє архітектурні та інженерні проєкти для різних типів будівель і споруд, забезпечуючи високий рівень якості та інноваційності. ТОВ «АЛД-СЕРВІС» надає послуги з обслуговування та сервісу, компанія спеціалізується на технічному обслуговуванні будівель і споруд, включаючи ремонтні роботи та експлуатаційний сервіс, забезпечуючи безперебійну роботу об'єктів.

Органами управління товариства є загальні збори учасників – вищий орган товариства, який вирішує будь-які питання товариства, та дирекція – виконавчий орган товариства, що здійснює управління поточною діяльністю.

Основний вид діяльності (КВЕД) – 41.20 «Будівництво житлових і нежитлових будівель». Інші види діяльності: 42.99 «Будівництво інших споруд»; 43.12 «Підготовчі роботи на будівельному майданчику»; 43.29 «Інші будівельно-монтажні роботи» та інші (рис 2.1).

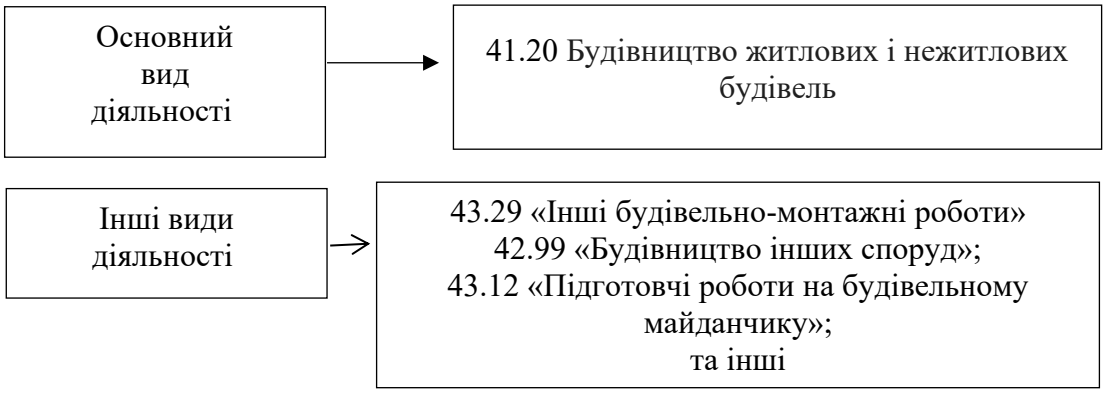

Рисунок 2.1 – Основні види діяльності ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Формою організаційної структури управління підприємства є лінійно-функціональна організаційна структура. Цей тип організаційної структури передбачає що співробітники групуються залежно від функцій, які вони виконують. Крім генерального директора, є директори, відповідальні за окремі напрямки: директор з економіки та комунікацій, виконавчий директор, директор з безпеки бізнесу та інші.

1. Адміністрація. 1.1 – Адміністративний департамент: відділ безпеки; відділ режимно-секретної роботи; відділ АСУ, ІТ та комунікацій; дільниця з благоустрою. 1.2 – Департамент з управління персоналом. 1.3 – Технічний департамент: комерційний відділ. 1.4 – Департамент з економіки: відділ тендерної роботи; планово-економічний відділ; юридичний відділ. 1.5 – Фінансовий департамент: бухгалтерія; відділ казначейства.

2. Дирекція ОТ/ДС. 2.1 – Відділ з ОП та промислової безпеки. 2.2 – Диспетчерська служба.

3. Дирекція РБУ. 3.1 – Розчинно-бетоний вузол.

4. Дирекція з виробництва. 4.1 – Виробничий відділ. 4.2 – Кошторисний відділ.

Метою діяльності ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» є максимально можливе задоволення споживчого попиту, одержання прибутку та наступний його розподіл між учасниками товариства.

Основними принципами роботи є:

– якість: забезпечення високого рівня якості виконання всіх робіт, використання сучасних матеріалів та технологій;

– професіоналізм: колектив підприємства складається з висококваліфікованих фахівців з великим досвідом роботи у галузі будівництва та інжинірингу;

– клієнтоорієнтованість: індивідуальний підхід до кожного клієнта, врахування його побажань та потреб на всіх етапах реалізації проєкту;

– відповідальність: виконання зобов’язань перед клієнтами у встановлені строки та дотримання домовленостей.

ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» працює з рядом провідних підприємств України, надаючи високоякісні інженерні та будівельні послуги. Основні контрагенти досліджуваного підприємства: МЕТИНВЕСТ – один із найбільших металургійних холдингів України, що об’єднує підприємства чорної металургії та видобувні компанії; ПАТ «Запоріжсталь» – один з провідних виробників сталі в Україні, відомий своїми

інноваційними підходами та високими стандартами виробництва; ПАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» – найбільший гірничо-збагачувальний комбінат України, що спеціалізується на видобутку та збагаченні залізної руди; ПАТ «Авдіївський коксо-хімічний завод» – найбільший виробник коксу в Україні, який забезпечує металургійні підприємства сировиною; ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» – провідний постачальник залізорудної сировини для металургійних підприємств; ТОВ «Завод Спецмашремонт» – підприємство, що спеціалізується на ремонті та обслуговуванні спеціального машинного обладнання; ТОВ НВП «МІТЕК» – науково-виробниче підприємство, яке займається розробкою та впровадженням сучасних технічних рішень; ТОВ «Компресор Інтернешнл» – компанія, що спеціалізується на виробництві та обслуговуванні компресорного обладнання; ТОВ «Енергоальянс» – провідний постачальник енергетичного обладнання та послуг; ТОВ ТД «Стандарт» – торгівельний дім, що займається постачанням високоякісних будівельних матеріалів та обладнання; Компанія Енергомаш – виробник та постачальник енергетичного та промислового обладнання; ТОВ «Перший будинок» – будівельна компанія, що надає повний спектр будівельних послуг від проєктування до здачі об’єктів в експлуатацію; Компанія «Сантехкомплект» – постачальник сантехнічного обладнання та матеріалів; Дочірнє підприємство «Сіменс Україна» – підрозділ міжнародної компанії Siemens, що займається впровадженням інноваційних рішень в Україні; ТОВ «Торговий дім «Ватра-Дніпро» – займається постачанням електротехнічного обладнання; ТОВ «Вікант» – підприємство, що спеціалізується на виробництві та постачанні різноманітних будівельних матеріалів.

Підприємство АЛД активно впроваджує інновації. Розроблено власну BIM-модель («BIM ALD MODEL»), яка дозволяє ефективніше планувати, проектувати та контролювати процеси будівництва. Ця модель інтегрує інформацію про фізичні характеристики, просторові розташування та вартість матеріалів об’єкта. Крім того, підприємство використовує власний бетон,

виготовлений на автоматизованому бетонному вузлі продуктивністю 80 м³/год, що гарантує якість матеріалів для власних проєктів і продажу стороннім замовникам.

За останні роки найбільшими проєктами були побудова підземних укриттів у навчальних закладах, тимчасових захисних модульних споруд, модернізація аспіраційних установок ПАТ «Запоріжсталь», будівництво потужної кисневої станції на території Запорізької обласної інфекційної лікарні а також підприємство є однією з підрядних організацій, яка виконала певну частину робіт на будівництві такого проєкту, як запорізьки мости. Будівництво запорізьких мостів – це об'єкт №1 Національної програми «Велике будівництво», в якому АЛД приймали активну участь. В 2024 році дороговартісним проєктом стало будівництво системи лінійної телемеханіки на магістральному газопроводі «Кременчук-Ананьїв-Богородчани» на дільниці 25 км – 347,4 км на суму 119 738 996 гривень.

АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО наприкінці 2022 року пройшла аудит на відповідність міжнародним стандартам ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 9001:2015, з отриманням відповідних сертифікатів, що підтверджує високий рівень якості управління проєктами.

Розмір статутного капіталу товариства складається з номінальної вартості часток його учасників, виражених у національній валюті України. Вкладом учасника товариства можуть бути гроші, цінні папери, інше майно, якщо інше не встановлено законом. Статутний капітал підприємства 1 000 000 гривень. ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» є платником податку на прибуток на загальних підставах та є платником податку на додану вартість.

Для надання економічної характеристики, проаналізуємо показники його фінансово-господарської діяльності в динаміці. Насамперед систематизуємо в таблиці 2.1 базові фінансові показники з річної фінансової звітності досліджуваного підприємства за три роки, а саме за 2021-2023 роки.

Потім проведемо трендовий аналіз обсягу діяльності (чистий дохід) підприємства за 2021-2023 роки з визначенням базисних та ланцюгових рядів

динаміки (табл. 2.2).

Таблиця 2.1 – Фінансові показники ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Категорія	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Дохід, тис. грн	561 574	116 662	75 315
Чистий прибуток, тис. грн.	16 431	-36 780	46 013
Активи, тис. грн.	320 642	289 898	342 300
Зобов'язання, тис. грн.	289 928	307 286	313 521

Протягом трьох років спостерігається негативна динаміка до зменшення чистого доходу. Нерівномірно по рокам формувався чистий прибуток, але з позитивними змінами за 2023 рік. При цьому, спостерігається позитивна динаміка до зростання суми сукупних активів підприємства. Також зросла за три роки і сума залученого капіталу. Для висновків щодо результатів діяльності підприємства, необхідно проаналізувати динаміку обсягів діяльності (чистий дохід) підприємства за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.2 – Динаміка обсягів діяльності ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Дохід від реалізації, тис. грн.	561574	116662	75315
Динаміка базисна: темп росту, %	100	20,8	13,4
абсолютне відхилення, тис. грн.	-	-444912	-486259
Динаміка ланцюгова: темп росту, %	100	20,8	65,6
абсолютне відхилення, тис. грн.	-	-444912	-41347

Результати аналізу дозволяють стверджувати, що починаючи з 2022 року на підприємстві суттєво зменшився обсяг діяльності. Якщо в 2021 році підприємство «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» отримало чистого доходу в сумі 561574 тис. грн., то в 2022 році – тільки 116662 тис. грн, що менше базового показника на 444912 тис. грн. темп росту чистого доходу за 2022 рік лише 20,8%, тобто менше базового періоду на 79,2%. Така ж

негативна динаміка продовжилася і за 2023 рік. Темп росту чистого доходу за 2023 рік проти 2022 року 65,6%. Отже, за три роки загалом, сума чистого доходу зменшилася з 561574 тис. грн. до 75315 тис. грн., тобто на 486259 тис. грн, або на , а саме з 561574 тис. грн. до 75315 тис. грн., або на 86, 6%. Наглядно динаміку доходу продемонстровано на рис. 2.2

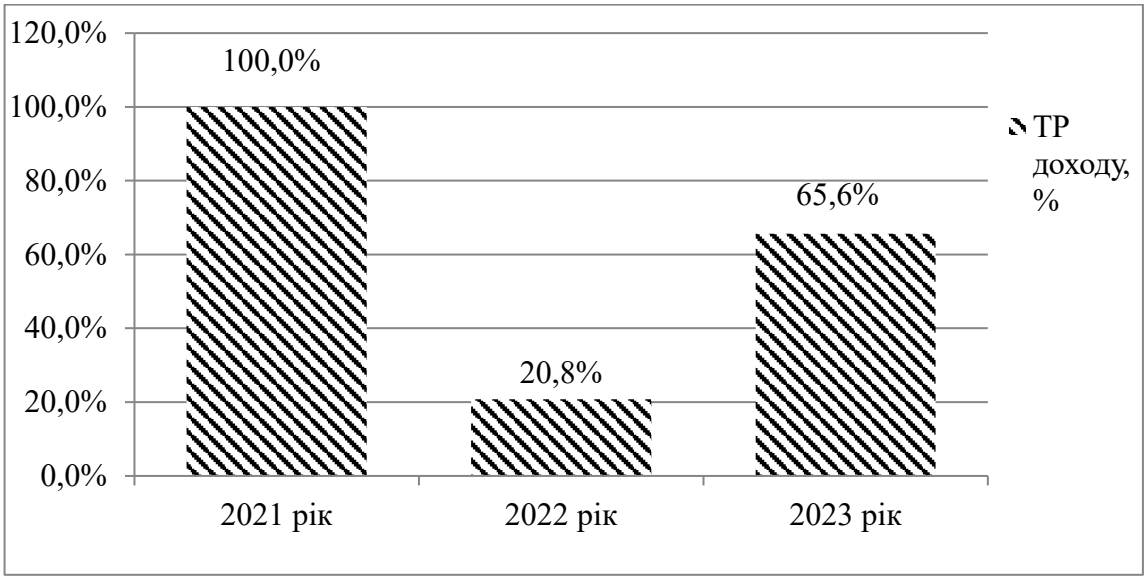

Рисунок 2.2 – Темпи росту доходу за 2021-2023 роки

Вважаємо, що така негативна тенденція до зменшення доходу пов’язана зі зміною масштабів діяльності у зв’язку з початком в 2022 році війни та продовженням воєнного стану до сьогодні. При цьому, після стрімкого зменшення до всього 20,8% від 2021 року, вже в 2023 році темп росу доходу збільшився до 65,6%. Тобто намітилися позитивні зміни.

Безперечно, для комплексної економічної характеристики підприємства важливо дослідити фінансові результати діяльності підприємства (табл. 2.3). Необхідно по ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» проаналізувати такі показники як рівень собівартості виконаних робіт, наданих послуг та показники валової виробничої рентабельності, валової рентабельності реалізації та абсолютної зміни суми чистого прибутку.

Таблиця 2.3 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Показники	2022 р.	2023 р.	Т.Р, % / Δ+;-
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робот, послуг), тис. грн.	116662	75315	64,6
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робот, послуг), тис. грн.	115964	50740	43,8
Рівень собівартості, %	99,4	67,4	-32,0
Валовий прибуток	698	24575	35 раз
Валова рентабельність виробництва, %	0,6	48,4	47,8
Валова рентабельність продаж, %	0,6	32,6	32,0
Фінансовий результати від операційної діяльності	-28774	56054	84828
Чистий фінансовий результат	-36780	46013	82793
Чиста рентабельність продаж, %	-	61,1	-

Щодо валового прибутку, то за звітний рік його отримано в сумі 24575 тис. грн., проти 698 тис. грн. за минулий рок, тобто валовий прибуток збільшився на 23877 тис. грн., або в 35 раз. Відповідно суттєво зросла валова рентабельність виробництва з 0,6% до 48,4% та валова рентабельність продаж з 0,6% до 32,6%, тобто на 32,0%. Це свідчить про підвищення ефективності і виробництва продаж за 2023 рік. Такому зростанню ефективності сприяло суттєве зменшення рівня собівартості, а саме з 99,4% в попередньому році до 67,4% в звітному році. Тобто, переважно за рахунок більш ефективного управління виробничими витратами.

Щодо операційного прибутку, то спостерігається позитивна динаміка. З урахуванням операційного збитку в попередньому році в сумі 28774 тис. грн, в звітному – отримано операційного прибутку 56054 тис. грн. Це забезпечено за рахунок зростання інших операційних доходів на 42,7% та скорочення інших операційних витрат на 82,6%.

Отже, не зважаючи на скорочення доходу від реалізації на 35,4%,

підприємство отримує не тільки валовий прибуток а й операційний і чистий прибуток. Тому, доцільно проаналізувати динаміку прибутку (рис. 2.3).

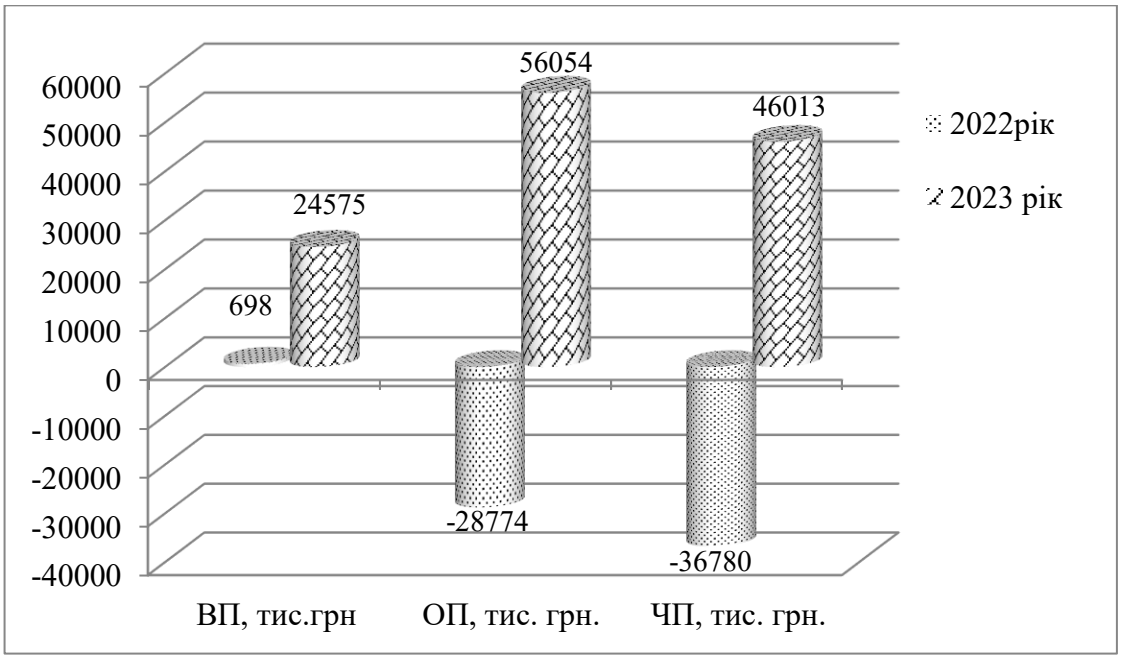

Рисунок 2.3 – Динаміка прибутку ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Беручі до уваги що за минулий рік підприємство зазнало операційних і чистих збитків, а за звітний рік вийшли на чистий прибуток в розмірі 46013 тис. грн., можна стверджувати що на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» забезпечена позитивна динаміка прибутку за звітний рік та високий показник рентабельності продаж 61,1%.

Узагальнюючи економічну характеристику фінансово-господарської підприємства, доцільно проаналізувати коефіцієнти ліквідності ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» (табл. 2.4).

Розрахувавши коефіцієнти ліквідності досліджуваного підприємства, можна зробити наступні висновки: коефіцієнт абсолютної ліквідності, який є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства не відповідає нормативу, проте має незначну тенденцію до зростання. Але тільки за

показником абсолютної ліквідності не доцільно робити висновок щодо наявності ознак поточної ліквідності та платоспроможності.

Таблиця 2.4 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Показник	на поч. 2023 р.	на кін.2023р.	Δ +;-
Коефіцієнт абсолютної ліквідності 02-0,25	0,03	0,14	0,11
Коефіцієнт швидкої ліквідності 0,8-0,9	0,71	0,78	0,07
Коефіцієнт загальної ліквідності 1,0-1,5	0,85	1,02	0,17

На основі розрахованих значень інших коефіцієнтів, можна зробити висновок, що значення коефіцієнта швидкої ліквідності не відповідає нормативу, проте має тенденцію до зростання. Тобто, це свідчить про те, що в на початок звітного року на підприємстві недостатність грошових коштів, їх еквівалентів та поточної дебіторської заборгованості для погашення поточних зобов'язань та про наявність проблем з поточною платоспроможністю.

Коефіцієнт загальної ліквідності протягом досліджуваного періоду свідчить що на початок року у підприємства від'ємне значення власного оборотного капіталу і на початок року діагностуються ознаки поточної неплатоспроможності. Проте, на кінець року відбулися позитивні зміни – значення коефіцієнта загальної ліквідності відповідає нормативу, відповідно на кінець року зменшилися ризики поточної неплатоспроможності. Також необхідно зазначити, що значення коефіцієнта загальної ліквідності має тенденцію до зростання і свідчить про наявність на підприємстві власного оборотного капіталу як критерія здатності підприємства погашати у встановлені терміни свої поточні зобов'язання і розширювати подальшу діяльність. Тому, для підприємства актуальним є питання удосконалення управління виробничими запасами, як важливої складової оборотних активів та як матеріальних ресурсів, від ефективності управління якими залежить

рівень собівартості та конкурентоспроможності продукції та відповідно прибуток підприємства а також рівень ліквідності.

2.2 Синтетичний та аналітичний облік запасів на підприємстві

Кожне підприємство самостійно складає облікову політику, обирає форму бухгалтерського обліку, затверджує правила документообігу, розробляє системи та форми управлінського обліку, контролю та звітності господарських операцій, розробляє робочий план рахунків.

Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що їх використовує підприємство для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [44].

ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» не є виключенням. На підприємстві бухгалтерський облік здійснюється відповідно до положень затвердженої наказом облікової політики. Облікова політика ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» встановлює порядок ведення бухгалтерського обліку керуючись Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), складання фінансової звітності, виконуючи вимоги, методику відображення господарських операцій тощо Згідно до облікової політики підставою для ведення бухгалтерського обліку є первинні документи, які мають відповідати вимогам ст. 9 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Процес облік суттєво спрощується при застосуванні комп’ютерної техніки. З використанням програмного продукту всі документи, а саме прибуткові, видаткові накладні, рахунки, акти, товарно-транспортні накладні тощо обробляються щоденно в міру їх надходження зі складів.

З метою забезпечення безперервної діяльності Товариство забезпечується тими або іншими матеріальними запасами, які можуть бути

придбаними або виготовленими власними силами. Розглянемо особливості первинного обліку виробничих запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО».

Відповідно до НП(С)БО 9, запаси – це активи, які [48]:

– утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;

– перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

– утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та падання послуг, а також управління підприємством.

Синтетичний облік наявності і руху запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» ведеться відповідно до плану рахунків, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291 на таких рахунках (табл.2.5).

Таблиця 2.5 – Класифікація запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Код	Назва
201	Сировина й матеріали
203	Паливо
205	Будівельні матеріали
206	Матеріали, передані в переробку
209	Інші матеріали
221	Малоцінні та швидкозношувані предмети
231	Виробництво
26	Готова продукція
281	Товари на складі

Аналітичний облік запасів ведеться за їх видами у розрізі місць зберігання, видів запасів та матеріально-відповідальних осіб.

Оцінка запасів за окремими видами розглядається на наступних етапах їх руху [30, с. 825]:

– при надходженні;

– при вибутті;

– на дату складання звітності.

Відповідно до положень облікової політики на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» запаси відображаються в обліку по первісній вартості: придбані запаси визначаються по собівартості згідно НП(С)БО 9 «Запаси», запаси, виготовлені власними силами – згідно НП(С)БО 16 «Витрати». Одиницею запасів є його найменування. Оцінка собівартості запасів, що вибули, здійснюється за методом ФІФО. Цей метод заснований на припущенні, що запаси використовуються в тій послідовності, в якій вони надходили на товариство, тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів. В обліку це відбувається наступним чином:

На 01.11.2023 р. на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» обліковувалося «Гарячекатана арматурна сталь гладка, клас А-1, діаметр 10 мм» у кількості 1,264 тон за ціною 31 450,00 грн за одиницю. Протягом місяця товариство придбало матеріали:

– 2,086 тон за ціною 31 805,00 грн за одиницю;

– 0,408 тон за ціною 32 020,00 грн за одиницю.

У даному періоді також було списано 3,344 тон матеріалу на потреби виробництва (табл.2.6).

Таблиця 2.6 – Вибуття запасів за методом ФІФО

Рух матеріалів	Кількість одиниць матеріалу, тон	Ціна однієї одиниці матеріалу, грн.	Загальна вартість матеріалу, грн.
Залишок матеріалу на початок місяця	1,264	31 450,00	39 752,80
Придбано			
Партія №1	2,086	31 805,00	66 345,23
Партія №2	0,408	32 020,00	13 064,16
Разом	2,494		79 409,39
Списаний матеріал	1,264	31 450,00	39 752,80
	2,080	31 805,00	66 154,40
Залишок матеріалу на кінець місяця			
Партія №0	0	0	0,00
Партія №1	0,006	31 805,00	190,83
Партія №2	0,408	32 020,00	13 064,16
Разом	0,414		13 254,99

Запаси надходять від постачальників з такими супровідними документами:

– прибуткові накладні;

– рахунки;

– товарно-транспортні накладні;

Ці документи реєструються логістом у відділі складського обліку та руху ТМЦ в журналі обліку прибуткових документів.

Логіст з обліку ТМЦ звіряє номенклатуру, її кількість та вартість, зазначені в накладних та ТТН постачальника, з даними його рахунків на сплату та перевіряє відповідність документів договору. Запаси від постачальника або перевізника одержує комірник як матеріально відповідальна особа згідно доручення. Не пізніше наступного дня після одержання товару комірник повинен відзвітувати логісту про отриманий на склад товар, а в бухгалтерію він здає документи про одержання вантажу. Складський облік запасів ведуть у сумовому вираженні в бухгалтерському обліку та у кількісних показниках на складах.

Процес руху запасів складається із двох етапів.

Перший етап – це оприбуткування на склад. Розглянемо практичну ситуацію. Постачальник надає товариству наступні документи: видаткову накладну; товарно-транспортну накладну; рахунок-фактуру, якщо товар не оплачений; сертифікати якості на продукцію й інші документи залежно від умов договору й виду товару.

Основні бухгалтерські проводки з обліку надходження виробничих запасів на товариство представлені в табл. 2.7.

Другий етап – це відпуск й списання зі складу у виробництво: використані для потреб підприємства виробничі запаси списують з балансу на Кт рахунку 20. Розрахункові й інші документи на товар надходять у відділ логістики, перевіряються на відповідність умовам договору з постачальником, акцептуються й відправляються в бухгалтерію. Якщо є підстава для відмови від акцепту, то постачальник попереджається про це.

Таблиця 2.7 – Облік операцій з надходження запасів у ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

№ з/п	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	2	3	4	5
1.1	Оприбуткування виробничих запасів, отриманих від постачальника: – на купівельну вартість (без ПДВ)	206	631	33 864,25
	– на суму податкового кредиту по ПДВ	6442	631	6 772,85
1.2	Перерахована постачальнику заборгованість за виробничі запаси	631	311	40 637,10
2.1	Відображення операцій з придбання виробничих запасів при попередній оплаті розрахунково-платіжних документів: – на купівельну вартість оплачених матеріалів	3711	311	84 710,38
	– на суму ПДВ, на яку підприємство має право зменшити податкові зобов'язання (перша подія)	6442	6441	14 118,40
2.2	Оприбуткування попередньо оплачених виробничих запасів	206	631	70 591,98
	Відображено суму податкового кредиту (друга подія)	6441	631	14 118,40
	Взаємозалік по рахунках	631	3711	84 710,38
3	Відображення витрат по перевезенню, навантажувально-розвантажувальним та іншим послугам сторонніх організацій: – по діючих розцінках і тарифах	231	685	4 333,33
	– одночасно на суму ПДВ	6442	685	866,67
4	Оприбуткування безкоштовно отриманих матеріальних цінностей від інших підприємств	206	718	21 791,00
5	Оприбуткування на склади підприємства виробничих відходів, отриманих від цехів	209	231	21 791,00
6	Оприбуткування виробничих запасів, отриманих в обмін на необоротні активи	20	742	540,66
7	Оприбуткування виробничих запасів, отриманих як внесок в статутний капітал від засновників	20	46	11 570,00
8	Оприбуткувані виробничі запаси придбані підзвітною особою: – купівельна вартість (без ПДВ)	20	3721	170,83
	– податковий кредит з ПДВ	6442	3721	34,17

Комірник зобов'язаний при одержанні матеріалів перевірити кількість, а також, при необхідності, і якість отриманого товару згідно прибуткових та

товарно-транспортних накладних. У випадку виявлення нестачі, ушкодження, псування матеріалів та/або пакування складається «Акт про приймання матеріалів», що може служити підставою для пред'явлення претензій до підприємства, з вини якого відбулися зазначені порушення. Винуватцями можуть бути як транспортні організації, так і постачальники [74, с. 115].

У кожному окремому випадку проводиться розслідування виявленого порушення договірних умов. На товаристві створюється комісія, до складу якої запрошують представника постачальника або транспортної організації або представника незацікавленої організації.

Товарно-матеріальні цінності, прийняті на склад, оприбутковуються в зазначених у товарно-транспортних накладних одиницях виміру. Якщо товар надходить в одній одиниці виміру, а витрачається в іншій, то в обліку встановлюється коефіцієнт перерахунку одиниць виміру та складається «Акт відповідності одиниць виміру». Один екземпляр товарно-транспортної накладної, підписаний матеріально відповідальною особою товариства, повертається постачальникові, а інший передається в бухгалтерію.

Надходження на склад готової продукції власного виробництва оформляють накладною-вимогою на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів, яка складається у трьох екземплярах. Один екземпляр залишається в цеху, що поставив матеріали, другий – на складі, а третій передається в бухгалтерію.

З метою забезпечення контролю за ступенем витрат матеріалів і правильністю документального оформлення, підприємство здійснює комплекс організаційних і технічних заходів, що включають нормування витрат. Норми витрат матеріалів визначаються в документі «Специфікація матеріалів» окремо по кожному найменуванню готової продукції. Норми витрат палива затверджуються наказом генерального директора товариства. Розрахункові ліміти витрат доводять до виконавців. Матеріали відпускають зі складу в межах установлених лімітів на кожне найменування товарно-матеріальних цінностей.

Відпуск товарно-матеріальних цінностей на сторону оформляють накладними М-14, М-15, які виписують у трьох екземплярах на основі договору і нарядів [69, с. 26].

Необхідною умовою виконання планів виробництва продукції, зниження її собівартості, зростання прибутку і рентабельності є повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною і матеріалами необхідного асортименту і якості. Зростання потреби підприємства в матеріальних ресурсах може бути задоволене екстенсивним шляхом (придбанням або виготовленням більшої кількості матеріалів) або інтенсивним (більш економним використанням запасів у процесі виробництва продукції).

Запаси, які використовуються для загальногосподарських потреб, збуту та іншої операційної діяльності обліковують на наступних рахунках [56, с. 58]:

– 92 «Адміністративні витрати»;

– 93 «Витрати на збут»;

– 94 «Інші витрати операційної діяльності».

Розглянемо основні бухгалтерські проводки з обліку реалізації виробничих запасів за умови наступної оплати в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Облік операцій з реалізації виробничих запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

№ з/п	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
У разі наступної оплати				
1	Відображено дохід від реалізації виробничих запасів покупцю.	361	712	81 985,15
	Одночасно відображено податкове зобов’язання з ПДВ .	712	641	16 397,03
2	Списано собівартість реалізованих виробничих запасів.	943	20	61 032,60
3	Сформовано фінансовий результат: – списано чистий дохід від реалізації виробничих запасів;	712	791	81 985,15
	– списано собівартість реалізованих виробничих запасів.	791	943	61 032,60
4	Надійшла оплата за відвантажені запаси.	311	361	98 382,18

Розглянемо основні бухгалтерські проводки з обліку реалізації виробничих запасів за умови передоплати в табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Облік операцій з реалізації виробничих запасів на умовах передоплати на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

№ з/п	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
У разі передплати				
1	Грошові кошти від покупця авансом за виробничі запаси.	311	681	98 382,18
	Одночасно відображено податкове зобов'язання з ПДВ.	6431	6432	16 397,03
2	Відображено дохід від реалізації виробничих запасів покупцю.	681	361	98 382,18
	Одночасно відображено податкове зобов'язання з ПДВ.	712	6431	16 397,03
3	Списано собівартість реалізованих виробничих запасів.	943	20	61 032,60
4	Сформовано фінансовий результат: – списано чистий дохід від реалізації виробничих запасів;	712	791	81 985,15
	– списано собівартість реалізованих виробничих запасів.	791	943	61 032,60

На підприємстві регламентована інвентаризація виробничих запасів проводиться щорічно, на підставі наказу генерального директора. Інвентаризація всіх запасів проводиться під час проведення річної інвентаризації. Також, за потреби, проводиться вибіркова інвентаризація запасів. Постійно діюча інвентаризаційна комісія перед початком інвентаризації проводить перевірку облікових даних, технічної документації та первинних документів. Результати інвентаризації записуються у інвентаризаційний опис, на кожній сторінці якого проставляється кількість товарних одиниць і підписи матеріально-відповідальної особи, а також голови та членів постійно діючою інвентаризаційної комісії.

Після перевірки записи передаються до бухгалтерії, щоб звірити з обліковими даними.

Також необхідно зазначити, що на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА

БУДІВНИЦТВО» норми природного збитку не застосовуються, адже виробничі запаси є такими, що не псуються.

Господарські операції на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» за грудень 2023 року узагальнено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Бухгалтерські записи господарських операцій обліку запасів у ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

№ з/п	Зміст операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Переведено МШП до складу виробничих запасів	20	22	4 828,00
2	Переміщення запасів зі складу в цехи	231	20	2 477 068,83
3	Отримано виробничі запаси, закуплені підзвітною особою	20	3721	23 569,21
4	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	3721	4 713,84
5	Отримано виробничі запаси від постачальника	20	631	423 479,65
6	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	84 695,93
7	Списано виробничі запаси, використані на адміністративні потреби	92	20	457 180,78
8	Списано виробничі запаси, використані при надані послуг	949	20	99 614,12
9	Списання зіпсованих / непридатних запасів	947	20	11 329,91

Інвентаризація запасів передбачає зіставлення фактичної наявності будівельних матеріалів, конструкцій, палива, запасних частин, малоцінних і швидкозношуваних предметів з даними бухгалтерського обліку. Результати такого зіставлення оформлюються первинними документами, які стають підставою для бухгалтерських записів у тому звітному періоді, коли інвентаризацію завершено. Надлишки запасів, виявлені під час інвентаризації, підлягають оприбуткуванню з одночасним відображенням доходу підприємства. Для будівельної організації це може означати виявлення неврахованих матеріалів на будівельному майданчику або помилок у складському обліку. Оприбуткування здійснюється за справедливою або відновлювальною вартістю з урахуванням їх придатності до використання. Таке відображення забезпечує збільшення активів і коректне формування

фінансового результату.

Нестачі запасів і втрати від їх псування мають більш складний порядок відображення, оскільки залежать від причин виникнення та характеру використання матеріалів. Розглянемо облік нестач виробничих запасів, виявлених при інвентаризації на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Облік нестач виробничих запасів, виявлених при інвентаризації на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Списано балансову вартість виявленої нестачі.	947	20	217,50
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ виходячи з купівельної вартості наднормативних нестач виробничих запасів.	947	641	43,50
3	Відображено в позабалансовому обліку суму втрат від наднормативних нестач до встановлення винних осіб.	072	–	217,50
4	Віднесено на фінансовий результат втрати від нестач товару	791	947	261,00
5	Списано з позабалансового рахунка суму збитків після закінчення строку позовної давності	–	072	217,50

Доцільно зазначити, що у будівництві нестачі можуть бути пов'язані з технологічними особливостями робіт або порушеннями умов зберігання. У разі підтвердження вини матеріально відповідальних осіб відображається дебіторська заборгованість за відшкодуванням завданих збитків. Такий порядок дозволяє відокремити технологічно обґрунтовані втрати від порушень дисципліни зберігання або використання матеріалів, що має важливе значення для внутрішнього контролю будівельного підприємства.

Отже, за результатами дослідження порядку ведення обліку запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО», ми можемо зробити висновок, що бухгалтерський облік ведеться згідно чинного законодавства.

товариство складає щомісячно облікові регістри за допомогою програмного забезпечення, що є підставою для складання звітності.

2.3 Напрями удосконалення обліку запасів на підприємстві

На основі проведеного дослідження діючої системи обліку запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» з'ясували, що облік ведеться у відповідності до чинного законодавства, проте виявили також ряд проблемних облікових аспектів, які доцільно удосконалити для підвищення аналітичності облікової інформації та контроль щодо запасів. Вважаємо це важливо, так як досліджуване підприємство спеціалізується на проєктуванні, будівництві та реконструкції об'єктів різного призначення і відповідно основний вид його діяльності характеризується значною матеріаломісткістю, територіальною розосередженістю об'єктів будівництва і складністю контролю руху матеріальних ресурсів.

Перша пропозиція полягає у тому, щоб розпочати вести облік запасів в розрізі виробничих об'єктів. Зараз на підприємстві ведеться облік запасів в кількісному та сумовому вимірах в розрізі матеріально відповідальних осіб, місць зберігання (склади товариства в Запоріжжі), а також в розрізі груп найменувань матеріальних запасів. При цьому, виробничі майданчики, на яких відбувається виконання будівельних робіт, розташовані в різних областях України. Наприклад, це великий проєкт з будівництва нової вентиляторної градирні на ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод» (м. Авдіївка Донецької області); це будівництво потужної кисневої станції на території Запорізької обласної інфекційної лікарні (м. Запоріжжя); це реконструкція систем газоочищення у цеху виробництва окатишів ПрАТ «ПІВНІЧНИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ» (м. Кривий Ріг); тимчасові захисні модульні споруди для військових та для цивільних (насамперед, замовниками

цього проєкту виступають військові частини різних областей України).

Виробничі запаси можуть надходити на підприємство на основний склад у місті Запоріжжя або безпосередньо на склад виробничого майданчика об'єкта будівництва. Якщо виробничі запаси надходять на основний склад, то вони оприбутковуються спочатку на основний склад підприємства, а потім документом «Переміщення товару» переносяться на виробничий склад конкретного будівельного проєкту. Тому пропонуємо додати в картці товару розріз «об'єкт виробництва» (Додаток Б) та доробити звіти таким чином, щоб вони групувалися у розрізі такої деталізації (Додаток В). Це значно полегшує роботу бухгалтера при формуванні документа «накладна-вимога». Після завершення будівельних робіт по даному проєкту цим документом списуються виробничі запаси, які використовувалися під час виконання будівельних робіт. Також таке групування запасів дає можливість зробити вибіркову інвентаризацію на об'єкті виробництва у будь-який час або планову річну інвентаризацію на дату звітності.

Наступна пропозиція щодо удосконалення обліку, стосується зміни методу оцінки запасів. Метод оцінки вибуття запасів є не просто технічною обліковою процедурою, а інструментом, який впливає на формування собівартості робіт, фінансового результату та аналітичної інформації для управління. Для будівельного підприємства, де матеріальні витрати становлять значну частку собівартості, вибір методу оцінки запасів набуває особливого значення, оскільки він визначає, як саме коливання цін на матеріали відображатимуться у витратах проєктів.

Зараз на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» застосовується метод FIFO, який ґрунтується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, в якій вони надходять. В сучасних умовах зростання цін це призводить до відображення у витратах більш «старих», дешевших матеріалів, тоді як залишки на складі оцінюються за більш високими поточними цінами. Для будівельного підприємства це означає відносно нижчу собівартість виконаних робіт у короткостроковому періоді та вищий обліковий фінансовий

результат. Такий підхід добре відображає фізичну логіку використання матеріалів, особливо коли запаси мають обмежений термін зберігання або чітку партіону структуру.

Метод середньозваженої собівартості передбачає оцінку вибуття запасів за середньозваженою ціною, яка визначається за формулою 2.1:

$$Ц_{сер} = \frac{к_1 ц_1 + к_2 ц_2 + к_n ц_n}{\text{Загальна кількість запасів}}, \quad (2.1)$$

де, Цсер. – середньозважена ціна запасів;

к – кількість окремої партії запасів;

ц – ціна окремої партії запасів.

Цей метод враховує середню ціну на запаси за рахунок чого є простим у застосування і достатньо точним. П(С)БО 9 «Запаси» згідно з п.18, 19 передбачає, що собівартість кожної одиниці запасів, що мають однакове призначення та умови використання, визначається шляхом діленням загальної вартості на їх загальну кількість товару. Цей метод дає змогу на більш вірну інформацію, що стосується собівартості за звітний період. Розберемо наглядно на прикладі рейок та порівняємо методи вибуття запасів (табл. 2.12 – 2.13).

Таблиця 2.12 – Оцінка вибуття запасів за методом ФІФО

Дата	Залишок на початок місяця			Надійшло			Вибуло			Залишок на кінець місяця		
	К-ть	Ціна, грн	Сума, грн	К-ть	Ціна, грн	Сума, грн	К-ть	Ціна, грн	Сума, грн	К-ть	Ціна, грн	Сума, грн
05.11	60	105,00	6300,00	–	–	–	–	–	–	6	10,05	60,30
08.11	–	–	–	12	12,50	150,00	–	–	–	14	12,50	175,00
09.11	–	–	–	–	–	–	5	10,05	50,25	1	10,05	10,05
10.11	–	–	–	–	–	–	1	10,05	10,05	–	–	–
10.11	–	–	–	–	–	–	10	12,50	125,00	4	12,50	50,00
15.11	–	–	–	20	15,00	300,00	–	–	–	20	15,00	300,00
22.11	–	–	–	–	–	–	4	12,50	50,00	–	–	–
26.11	–	–	–	–	–	–	5	15,00	75,00	15	15,00	225,00
Х	60	105,00	6000,00	32	–	450,00	25	–	310,30	15	–	225,00

Собівартість перших за часом надходження запасів:

С = ((5 · 10,05) + (1 · 10,05) + (10 · 12,50)) + ((4 · 12,50) + (5 · 15,00)) = =185,30 + 125,00 = 310,30.

Вартість кінцевого залишку:

ВЗкін = 15 · 15,00 = 225,00.

Щомісячна середньозважена собівартість визначається таким чином:

Цсер = ((6 · 10,05) + (12 · 12,50) + (20 · 15,00)) / (6 + 32) = 510,30 / 38 = = 13,43.

Таблиця 2.13 – Оцінка вибуття запасів за методом середньозваженою собівартістю

Дата	Залишок на початок місяця			Надійшло			Вибуло			Залишок на кінець місяця		
	К-ть	Ціна, грн	Сума, грн	К-ть	Ціна, грн	Сума, грн	К-ть	Ціна, грн	Сума, грн	К-ть	Ціна, грн	Сума, грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
05.11	6	10,05	60,30	–	–	–	–	–	–	–	–	–
08.11	–	–	–	12	12,50	150,00	–	–	–	–	–	–
09.11	–	–	–	–	–	–	5	13,43	67,15	–	–	–
10.11	–	–	–	–	–	–	1	13,43	13,43	–	–	–
10.11	–	–	–	–	–	–	10	13,43	134,30	–	–	–
15.11	–	–	–	20	15,00	300,00	–	–	–	–	–	–
22.11	–	–	–	–	–	–	4	13,43	53,72	–	–	–
26.11	–	–	–	–	–	–	5	13,43	67,15	–	–	–
Х	6	10,05	60,30	32	–	450,00	25	–	335,75	15	13,43	201,45

Отже, ми побачили, що для обліку виробничих запасів на підприємстві доцільно застосовувати метод середньозваженої собівартості. Так як він передбачає усереднення вартості запасів, відповідно ціна списання стає більш стабільною і менш чутливою до різких коливань ціни. Він забезпечує стабільність оцінки, спрощує аналітику по об’єктах і зменшує ризик перекручення собівартості через випадкову різницю в цінах окремих партій

Зміна методу оцінки вибуття запасів є не формальною обліковою процедурою, а рішенням, яке безпосередньо впливає на структуру витрат, собівартість будівельних робіт і фінансовий результат підприємства. Разом з тим зміна методу оцінки повинна розглядатися як елемент облікової політики

підприємства. Вона має бути закріпленою внутрішнім розпорядчим документом, Наказом про облікову політику.

Важливо також оцінити вплив переходу на метод середньозваженої на фінансовий результат діяльності підприємства. Розглянемо даний вплив.

Насамперед вплив проявляється у способі включення вартості матеріалів до собівартості будівельно-монтажних робіт. За FIFO у витрати списуються матеріали за цінами ранніх закупівель. У періоди зростання ринкових цін це означає нижчу собівартість робіт і вищий бухгалтерський прибуток. Метод середньозваженої оцінки усереднює вартість запасів, тому списання відбувається за ціною, яка ближча до поточного рівня ринку. У результаті собівартість робіт у періоди інфляції буде вищою, ніж за FIFO, а обліковий прибуток відповідно дещо зменшиться. Проте цей ефект має не лише фіскальний, а й управлінський зміст. Середньозважена оцінка зменшує вплив випадкових коливань цін окремих партій матеріалів на фінансовий результат конкретного проєкту. Для будівельного підприємства, яке одночасно веде кілька об’єктів, це означає більш порівнювану собівартість робіт і реалістичнішу оцінку ефективності кожного майданчика. Фінансовий результат підприємства стає менш чутливим до часу закупівлі матеріалів.

Другий аспект впливу пов’язаний з оцінкою залишків запасів у балансі. За FIFO у періоди зростання цін залишки формуються з останніх, дорожчих партій, що збільшує балансову вартість оборотних активів. За середньозваженим методом вартість залишків буде більш згладженою. Це може призвести до незначного зменшення вартості активів порівняно з FIFO в умовах інфляції, але підвищує стабільність показників ліквідності.

Третій аспект стосується динаміки прибутковості. При застосуванні метод середньозваженої оцінки різкі цінові коливання на будівельні матеріали не призводять до непропорційних стрибків у собівартості окремих періодів. Для керівництва це означає більш прогнозовані показники рентабельності та можливість точнішого бюджетування.

Важливо зазначити, що зміна методу не створює економічного прибутку

або збитку сама по собі. Вона лише перерозподіляє витрати між періодами та об’єктами, змінюючи момент їх визнання. Для будівельного підприємства головна вигода в тому, що фінансовий результат стає більш узгодженим із фактичним споживанням ресурсів, а аналітика по об’єктах набуває більшої достовірності. Отже, перехід на середньозважений метод оцінки запасів у разі орієнтації на підвищення аналітичності обліку призведе до більш стабільної собівартості будівельних робіт, згладження впливу цінових коливань на прибуток і підвищення порівнюваності фінансових показників по проєктах.

Наступний проблемний аспект який потребує удосконалення – це використання в обліку програмного продукту.

Так, функціонування сучасних підприємств вже неможливо уявити без комп’ютеризації основних процесів, центральне місце у яких займає бухгалтерський облік як головна інформаційна база ухвалення управлінських рішень. Звичайно, що з розвитком інформаційних технологій з’являються не тільки нові можливості, а й нові проблеми. В даний час ряд принципових питань, зокрема організації обліку виробничих запасів на складах, залишаються дискусійними і вимагають удосконалення [66, с. 189]. Сучасні програмні продукти для бухгалтерського обліку поділяються на:

– спеціалізовані програмні засоби для створення інформаційного сховища даних бухгалтерського обліку: «MASTER:Бухгалтерія», «Bookkeeper», «Дебет Плюс» та ін. [8, с. 153];

– інтегровані ERP-системи управління підприємством, адже дедалі більшої популярності набувають програмні продукти, здатні вирішувати як бухгалтерські завдання, так і автоматизувати управління ресурсами підприємства, забезпечувати аналіз і бюджетування.

В даний час на ринку програмних продуктів представлено велику кількість вітчизняних та іноземних автоматизованих бухгалтерських систем, які відрізняються за функціональними можливостями, вартістю, технологією впровадження та адаптації, інтерфейсом, та іншими характеристиками.

На досліджуваному підприємстві для ведення бухгалтерського обліку

використовується програма BAS: Управління торговим підприємством.

Тому, наступним запропонованим напрямом удосконалення обліку запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» є впровадження сучасного програмного продукту з урахуванням галузевої специфіки та відповідних цільових завдань управління. А також для виконання вимоги щодо цифрової безпеки та зниження фактору ризику в даному контексті.

Безперечно, ефективність обліку запасів на будівельному підприємстві значною мірою залежить від можливостей програмного забезпечення деталізації матеріальних потоків у розрізі об'єктів будівництва, складів та матеріально відповідальних осіб. Для досліджуваного підприємства ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» характерним є середній масштаб діяльності, річний дохід 75315 тис. грн, наявність центрального складу та одночасне виконання робіт на 2-3 будівельних майданчиках. Такі умови формують наступні вимоги до системи обліку: багатоскладський режим, підтримка внутрішніх переміщень, облік у кількісному та сумовому вимірах, можливість прив'язки запасів до конкретного об'єкта, а також інструменти для інвентаризації. Відповідно, для оцінки перспективного програмного рішення доцільно використовувати такі критерії:

– підтримка обліку запасів у розрізі будівельних об'єктів;

– багатоскладський облік і внутрішні переміщення;

– інтеграція з фінансовим обліком;

– можливості інвентаризації;

– масштабованість для середнього підприємства;

– складність впровадження та супроводу.

На вітчизняному ринку для таких умов найбільш релевантними є три наступних програмних рішень: IT-Enterprise; SAP Business One (з галузевим рішенням для будівництва) та Microsoft Dynamics 365 Business Central. Розглянемо детально функціональні можливості даних програмних рішень для підприємств будівельної галузі. А потім систематизуємо їх для обґрунтування найбільш раціонального відповідно до потреб підприємства (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Порівняння можливостей програмних продуктів для бухгалтерського обліку запасів на підприємстві

	Програмний продукт	Особливості та переваги
1.	IT-Enterprise українська ERP-платформа з потужним складським і фінансовим контуром та з кейсом в сегменті будівництва.	багатоскладський облік, переміщення матеріалів між складами та деталізація за підрозділами і відповідальними особами інвентаризаційні процедури інтегровані в складський модуль, що спрощує контроль фактичної наявності матеріальних ресурсів
	Перевага: є можливість забезпечити об'єкт будівництва як окремий аналітичний вимір, що дозволяє відслідковувати рух і залишки матеріалів по кожному будівельному майданчику Цей варіант найкращий для середнього або великого підприємства з декількома майданчиками, високою частотою переміщень і потребою в посиленому внутрішньому контролі матеріальних запасів	
2.	SAP Business One німецьке рішення ERP для управління – від бухгалтерського обліку і фінансів до звітності та аналітики.	повноцінний складський облік, інтегрований з фінансами та проєктним управлінням; підтримує кілька складів, внутрішні переміщення і списання матеріалів у витрати за проєктами
	Перевага: стабільність ERP-контурів і міжнародні стандарти обліку	
	Недоліки: будівельна специфіка значною мірою залежить від оптимального налаштування галузевого модуля і вона дорого вартісна	
3	Microsoft Dynamics 365 Business Central Створена в Данії, хмарна ERP система, для керування бізнес-процесами. Рішення гнучке і адаптоване до потреб бізнесу	розвинений складський функціонал підтримка багатолокаційного обліку дозволяє вести облік запасів у кількісному та вартісному вимірах, можливість реалізовувати внутрішні переміщення і пов'язувати матеріальні витрати з проєктами
	Перевага: масштабованість і хмарна архітектура	
	Недоліки: під будівельну діяльність потрібно добудови галузевий функціонал через add-ons; важлива наявність локалізації, яку постачальники на ринку декларують як адаптовану до вимог України	

Систематизуємо можливості та переваги першого програмного рішення, а саме IT-Enterprise. Це українська ERP-платформа з потужним складським і фінансовим контуром, в якій є кейси в сегменті будівництва. Система підтримує багатоскладський облік, переміщення матеріалів між складами та деталізацію за підрозділами і відповідальними особами. Важливою перевагою даного програмного продукту є можливість забезпечити об'єкт будівництва як окремий аналітичний вимір, що дозволяє відслідковувати рух і залишки

матеріалів по кожному будівельному майданчику. Інвентаризаційні процедури інтегровані в складський модуль, що спрощує контроль фактичної наявності матеріальних ресурсів (Додаток Д). Для підприємства середнього масштабу система забезпечує достатню глибину контролю, хоча впровадження потребує організаційної підготовки.

Систематизуємо можливості та переваги другого програмного рішення, а саме SAP Business One. Даний програмний продукт у поєднанні з галузевими будівельними рішеннями забезпечує повноцінний складський облік, інтегрований з фінансами та проєктним управлінням. Система підтримує кілька складів, внутрішні переміщення і списання матеріалів у витрати за проєктами. Це дозволяє реалізувати модель, коли запаси обліковуються за об’єктами будівництва. Перевагою є стабільність ERP-контурів і міжнародні стандарти обліку. Водночас будівельна специфіка значною мірою залежить від оптимального налаштування галузевого модуля Construction One.

Систематизуємо можливості та переваги третього програмного рішення, а саме Microsoft Dynamics 365 Business Central. Це сучасна ERP-система з розвиненим складським функціоналом і підтримкою багатолокаційного обліку. Система дозволяє вести облік запасів у кількісному та вартісному вимірах, реалізовувати внутрішні переміщення і пов’язувати матеріальні витрати з проєктами. Через додаткові модулі можна адаптувати її під будівельну діяльність. Перевагою є масштабованість і хмарна архітектура. Разом з тим ефективність використання для будівельних задач залежить від якості налаштування проєктного контуру, що не дуже зручно.

Порівняльний аналіз показує, що всі три системи здатні підтримати базові вимоги до обліку запасів. Водночас їх придатність різниться залежно від акцентів управління. Для ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» ключовими акцентами є:

– контроль матеріалів за будівельними об’єктами;

– оперативні переміщення між центральним складом і майданчиками;

– та можливість вибіркової інвентаризації.

За цими критеріями найбільш збалансованим рішенням є IT-Enterprise. Система забезпечує глибоку аналітику складських операцій, дозволяє інтегрувати об’єктну структуру в облік запасів і відповідає масштабу середнього будівельного підприємства без надмірної складності ERP-рівня міжнародних систем. SAP Business One і Business Central також можуть бути ефективними, особливо в разі стратегічної орієнтації на масштабування бізнесу або інтеграцію з іншими корпоративними процесами. Проте для поточних умов досліджуваного підприємства їх потенціал може бути частково надлишковим.

Обґрунтуємо вибір оптимального програмного продукту для обліку запасів за іншим підходом. Так, вихідні умови досліджуваного підприємства дають підстави розглядати облік запасів як один із ключових облікових аспектів, так як основний вид його діяльності характеризується значною матеріаломісткістю, підприємство працює в режимі постійних переміщень матеріалів і регулярного списання на собівартість по кожному проєкту. За таких умов точність і оперативність даних про залишки та рух запасів визначає не лише достовірність обліку, а й здатність уникати простоїв, перевитрат і неконтрольованих втрат і конфліктів між об’єктами за ресурси.

Підхід, який доцільно закласти в систему, полягає в тому, щоб зробити будівельний об’єкт базовим аналітичним розрізом, а склад і матеріально відповідальну особу як обов’язкові додаткові виміри контролю. Практично це означає, що кожна операція з запасами має фіксуватися за трьома ознаками: де фізично знаходиться ресурс, хто відповідає за зберігання, для якого об’єкта цей ресурс призначено і на який об’єкт він фактично відпущений. Саме така логіка знімає типову для будівництва проблему, коли матеріали «висять» на центральному складі або обліковуються узагальнено по підприємству, а фактично розподілені між майданчиками. Для забезпечення обліку за об’єктами в програмному продукті зазвичай налаштовують або довідник «проєкт», або аналітичний вимір «об’єкт будівництва», який стає обов’язковим для документів надходження, переміщення, відпуску і списання.

Логіка документообігу може бути наступною.

Надходження матеріалів на центральний склад. Матеріали оприбутковуються із зазначенням складу, матеріально-відповідальної особи і планового об’єкта призначення. Якщо матеріал закуповується під конкретний проєкт, об’єкт заповнюється одразу, а якщо закупівля загальноскладська, об’єкт може бути тимчасово «не визначено», але тоді підприємство має встановити правило, що розподіл за об’єктами здійснюється через внутрішнє переміщення або документ резервування.

Переміщення на склад майданчика. Внутрішній документ переміщення фіксує зміну місця зберігання з центрального складу на склад майданчика і одночасно закріплює матеріал за конкретним будівельним об’єктом. Це критична операція для контролю, тому що саме вона перетворює матеріал із загальноскладського ресурсу на ресурс конкретного проєкту.

Відпуск у виробництво і списання. Накладна-вимога або аналогічний документ має формувати списання запасів на витрати саме в розрізі об’єкта. Після завершення робіт проєкту підприємство отримує можливість одним зрізом показати, які матеріали були використані, що залишилося на об’єкті, що підлягає поверненню на центральний склад, а що підлягає до списання як непридатне або як технологічні втрати в межах норм.

Вибіркова інвентаризація на об’єкті. Якщо об’єкт є повноцінним аналітичним розрізом, інвентаризацію можна проводити не тільки «по складу», а по майданчику і проєкту. Це дає управлінський ефект: контроль не раз на рік, а тоді, коли є підвищений ризик втрат або необхідність оперативної перевірки фактичної наявності.

Якщо обирати програмний продукт під таку модель, то з трьох рішень, які ми визначили раніше, найкраще «лягають» на об’єктну логіку два класи функціоналу: багатоскладські операції, інвентаризаційні процедури і можливість закладати аналітичні виміри в звіти.

Для IT-Enterprise на рівні опису продукту і навчальних матеріалів прямо акцентується складський цикл, облік запасів і підтримка інвентаризації в

межах бухгалтерського і логістичного контурів. Для SAP Business One наявні офіційні інструкції щодо роботи з документами інвентаризаційного підрахунку, що важливо для організації контрольних процедур. Для Microsoft Dynamics 365 Business Central доступні офіційні описи процесу фізичного підрахунку запасів через інвентаризаційні документи і механізми коригування, що дозволяє формалізувати регулярні і вибіркові перевірки.

Визначивши ключові пріоритети розглянутих програмних продуктів, можна зробити наступний висновок. Якщо пріоритетом є контроль руху матеріалів між центральним складом і майданчиками, підтримка інвентаризації і звітність за об’єктами, то IT-Enterprise виглядає найбільш прикладним варіантом для побудови обліку «об’єкт як центр аналітики». Якщо підприємство планує масштабування і потребує міжнародного ERP-контуру з розвиненою екосистемою, тоді альтернативами залишаються SAP Business One або Microsoft Dynamics 365 Business Central, але в обох випадках вирішальною умовою буде якість проєктного налаштування, щоб об’єкт будівництва став обов’язковим виміром для руху і списання матеріалів.

Таким чином, порівняльний аналіз підтверджує, що оптимальна система для обліку запасів у будівельному підприємстві має забезпечувати багаторівневу аналітику, об’єктну прив’язку матеріалів і повну інтеграцію зі складськими та фінансовими процесами. А також потрібно врахувати що на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» вже впровадили власний продукт – програму DYNAMIC STORAGE. Дана програма автоматизує переважно складський облік, процес замовлення спецтехніки і використовується для прийняття управлінських рішень щодо закупівлі запасів. Отже найбільш збалансованою відповідно до всіх критеріїв досліджуваного підприємства є вітчизняне програмне рішення IT-Enterprise – сучасна система для управління, інструмент для реінжинірингу бізнес-процесів та ведення бухгалтерського обліку. Повнофункціональна no-code/low-code платформа яка охоплює системи ERP, технології класу Industry 4.0 і підходи Industry 5.0. Бізнес-рішення постачаються як хмарний сервіс

(SaaS) і як ліцензування на обладнанні замовника (On-Premise)

Таким чином, можна узагальнити запропоноване удосконалення обліку запасів для ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО».

Перша пропозиція стосується удосконалення форм первинних документів за рахунок доповнення картки товарів додатковим реквізитом – «об'єкт виробництва», що дозволить фіксувати надходження, переміщення та списання запасів із чіткою ідентифікацією будівельного проєкту. Відповідно, в формі Звіту інформація буде групувалися у розрізі такої ж деталізації, тобто за об'єктами на яких буде використано певне найменування запасів. Такий підхід забезпечує прозорість руху матеріалів між центральним складом і виробничими майданчиками, спрощує оформлення накладних-вимог та підвищує контроль за списанням ресурсів на виконані будівельні роботи.

Друга пропозиція стосується методу оцінки вибуття запасів. Обґрунтовано доцільність для досліджуваного підприємства змінити діючий метод оцінки вибуття запасів FIFO на метод середньозваженої собівартості. Таке удосконалення має ряд переваг з урахуванням галузевих особливостей підприємства: зменшить вплив цінових коливань на витрати по окремим будівельним об'єктам; спростить організацію обліку за умов інтенсивного руху однотипних запасів між центральним складом і виробничими майданчиками; підвищує оперативність відображення операцій і якість внутрішнього контролю; підвищує прогнозованість фінансового результату.

Третя пропозиція – це актуальність впровадження програмного продукту з урахуванням галузевої специфіки та для виконання вимоги щодо цифрової безпеки. На основі аналізу найбільш релевантних програмних рішень які є на вітчизняному ринку, а саме: IT-Enterprise; SAP Business One (з галузевим рішенням для будівництва) та Microsoft Dynamics 365 Business Central, обґрунтовано що для обліку запасів для ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» найбільш збалансованим рішенням є IT-Enterprise без надмірної складності ERP-рівня міжнародних систем SAP Business One і Business Central.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ НА ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

3.1 Структурно-динамічний аналіз запасів товариства

Удосконалення господарського механізму управління запасами – це комплексний процес, всі елементи якого мають бути пов’язані між собою. Недостатня увага до одного з них послаблює ланцюг господарських заходів та може суттєво знизити їхню ефективність. Тому пошук шляхів такого вдосконалення має відрізнятися комплексністю та повнотою.

Раціональне управління запасами підприємства можливе лише за наявності дієвого механізму їхньої оцінки та аналізу. Необхідною умовою виконання планів виробництва продукції, зниження її собівартості, зростання прибутку і рентабельності є повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною і матеріалами необхідного асортименту і якості. Зростання потреби підприємства в матеріальних ресурсах може бути задоволене екстенсивним шляхом (придбанням або виготовленням більшої кількості матеріалів та енергії) або інтенсивним (більш економним використанням запасів у процесі виробництва продукції). Джерелами інформації для аналізу забезпеченості і використання матеріальних ресурсів є дані статистичної звітності про наявність і використання матеріальних ресурсів, плани матеріально-технічного постачання, матеріали бухгалтерського обліку і оперативної інформації цехів, відділу постачання, нормативно-довідкові дані.

В економічному аналізі використовуються різні прийоми, які передбачають розрахунок і оцінку не тільки абсолютних, а й відносних показників, а також застосування горизонтального, вертикального і трендового порівняльного аналізу [19, с. 87].

Для покращення управління виробничими запасами доречно проводити загальний аналіз обсягу і структури виробничих запасів підприємства, який передбачає проведення горизонтального аналізу виробничих запасів на складі, тобто аналізу динаміки виробничих запасів за певні періоди часу, визначення абсолютних і відносних показників змін за номенклатурними позиціями та визначення тенденцій змін у часі (тренду).

Для цілей проведення цього аналізу будуються аналітичні таблиці, в яких абсолютні показники звітності доповнюються відносними, тобто прораховується зміну абсолютних показників (темп росту) в сумі і у відсотках (темп приросту).

В умовах інфляції цінність горизонтального аналізу дещо знижується, так як вироблені з його допомогою розрахунки не відображають зміну показників, пов'язаних з інфляційними процесами, але результати горизонтального аналізу використовуються при міжгосподарських порівняннях.

Горизонтальний аналіз часто використовується для доповнення вертикального аналізу економічних показників. Горизонтальний аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом. Він є наступним після вертикального аналізу. Якщо при вертикальному аналізі встановлюють структуру статей на початок і кінець періоду, то на етапі горизонтального аналізу визначають, за якими статтями балансу відбулися зміни. Динамічний (горизонтальний) аналіз покликаний виявити динаміку зміни звітних показників з плином часу. Головне в проведенні даного аналізу – встановлення причин змін, що відбулися.

Крім горизонтального аналізу доцільно проводити вертикальний аналіз структури виробничих запасів підприємства та коефіцієнтний порівняльний аналіз якісного стану та руху виробничих запасів. Під вертикальним аналізом розуміється уявлення даних про господарсько-економічної діяльності компанії у вигляді відносних показників через питому вагу кожної статті у загальному підсумку і оцінка їх зміни в динаміці. Тому вертикальний аналіз

також називають структурним. Дані вертикального аналізу дозволяють оцінити структурні зміни, що відбуваються в складі запасів та динаміку питомої ваги основних показників. Тому для цілей проведення вертикального аналізу можна використовувати не тільки підсумкову, а й проміжну звітність.

Насамперед, доцільно почати аналіз наявності запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» з визначення та оцінки частки запасів в оборотних активах підприємства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Структурно-динамічний аналіз запасів як складової оборотних активів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Показники	2022 р.		2023 р.		Відхилення	
	тис. грн	п.в.,%	тис. грн	п.в.,%	тис. грн	п.с., %
Запаси	42160	16,3	33047	10,4	-9113	-5,9
Дебіторська заборгованість	171404	66,3	212059	66,6	40655	0,3
Гроші та їх еквіваленти	9164	3,5	44052	13,8	34888	10,3
Інші оборотні активи	35808	13,9	29434	9,2	-6374	-4,7
Всього оборотних активів	258536	100,0	318592	100,0	60056	-

Результати аналізу свідчать, що на досліджуваному підприємству сума оборотних активів на кінець 2023 року 318592 тис. грн., що більше показника минулого року на 60056 тис. грн. Таке зростання суми оборотних активів переважно відбулося за рахунок зростання суми дебіторської заборгованості на 40655 тис. грн., та грошових коштів і їх еквівалентів на 34888 тис. грн. Достатньо вагома сума інших оборотних активів як на початок 35808 тис. грн., так і на кінець періоду 29434 тис. грн., при незначному зменшенні на 6374 тис. грн. Що стосується запасів, то їх сума на кінець звітного року 33047 тис. грн., що менше показника минулого року на 9113 тис. грн. Тобто, на фоні зростання вартості оборотних активів, сума запасів має тенденцію до зменшення.

Відбулися зміни і в структурі оборотних активів підприємства. Як на початок, так і на кінець 2023 року найбільша частка в оборотних активах – це дебіторська заборгованість, відповідно її питома вага 66,3% і 66,6%.

Частка запасів в оборотних активах на початок року 16,3%, а на кінець року 10,4%, тобто менше на 5,9%. Протягом року суттєво зросла частка грошових коштів, а саме з 3,5% до 13,8%. А питома вага інших оборотних активів зменшилася на 4,7%, проте залишається достатньо високої – 9,2%.

Питома вага запасів в структурі оборотних активів досліджуваного підприємства наведена на діаграмі (рис. 3.1).

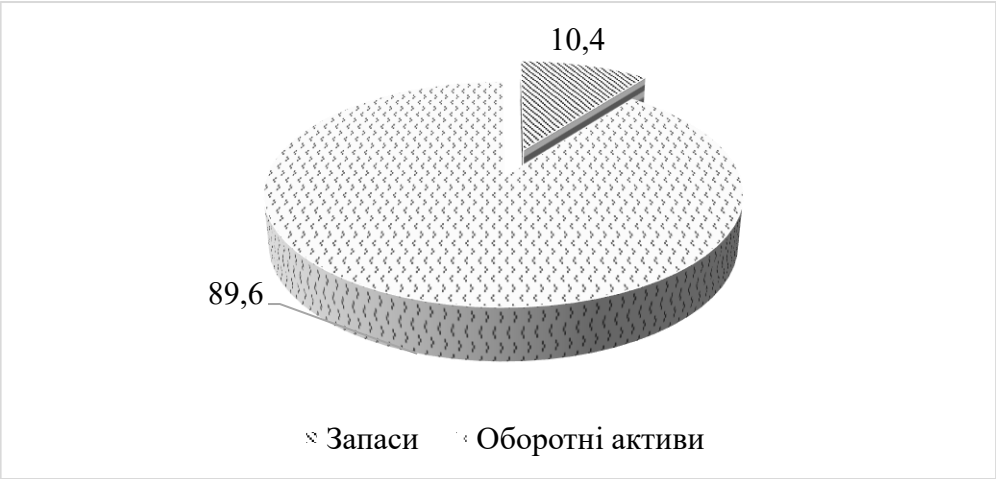

Рисунок 3.1 – Частка запасів у структурі оборотних активів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» на кінець року

З’ясувавши, що питома вага запасів в структурі оборотних активів зменшилася, доцільно наступним кроком проаналізувати динаміку і структуру запасів на досліджуваному підприємстві (табл. 3.2)

Таблиця 3.2 – Структурно-динамічний аналіз запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Показники	2022 р.		2023 р.		Динаміка		
	тис. грн	п.в.,%	тис. грн	п.в.,%	Δ+;-	Т.Р., %	п.с., %
Запаси всього	42160	100,0	33047	100,0	-9113	78,4	-
в т. ч. Виробничі запаси	36343	86,2	29675	89,8	-6668	81,7	3,6
Незавершене виробництво	1899	4,5	715	2,1	-1184	37,7	-2,4
Готова продукція	3917	9,3	2656	8,1	-1261	67,8	-1,2
Товари	1	-	1	-	-	-	-

Результати структурно-динамічного аналізу запасів дозволяють зробити висновок, що по підприємству як загальна сума запасів так і всі види запасів мають тенденцію до зменшення. Так, загальна сума запасів на кінець року 33047 тис. грн., проти 42160 тис. грн. на початок року. Тобто сума запасів зменшилася на 9113 тис. грн., або на 21,6%. Виробничі запаси на кінець року 29675 тис. грн., що менше базового періоду на 6668 тис. грн., при цьому темп росту лише 81,7% тобто менше на 18,3%. Також на кінець 2023 року зменшилися залишки незавершеного виробництва на 1184 тис. грн. та готової продукції на 1261 тис. грн., відповідно їх темп росту склав 37,7% і 67,8%.

Динаміка вартості запасів по підприємству наведена на рис. 3.2.

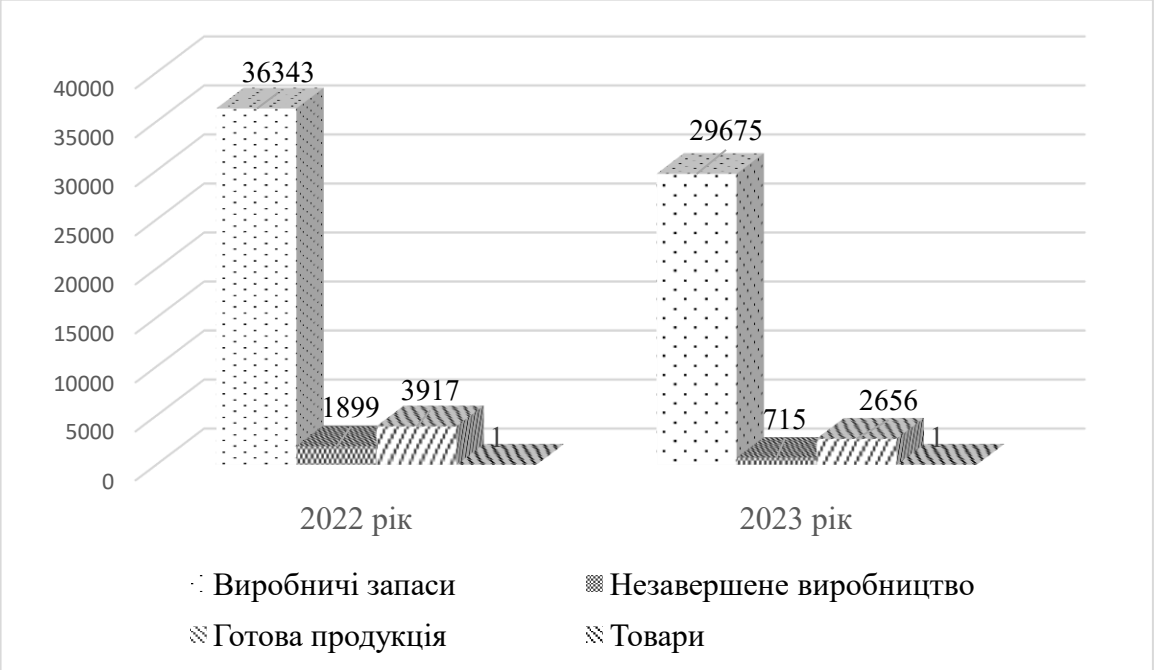

Рисунок 3.2 – Динаміка запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Протягом досліджуваного періоду відбулися зміни і в структурі запасів. Необхідно зазначити що саме виробничі запаси як на початок року 86,2% так і на кінець року 89,8% займають в структурі запасів домінуючу частку. При цьому, на кінець року їх питома вагу зросла на 3,6 пунктів структури.

Спостерігається зменшення і частки готової продукції в структурі запасів, а саме з 9,3% до 8,1% (-1,2%). Залишки незавершеного виробництва займають найменшу питому вагу в структурі запасів підприємства, при зменшенні протягом року з 4,5% до 2,1%, тобто на 2,4 пункти структури.

Структура запасів на кінець 2023 року досліджуваного підприємства наведена на діаграмі (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 – Структура запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Отже, домінуючу частку в структурі запасів на кінець 2023 року на досліджуваному підприємстві займають виробничі запаси, а саме 89,8%. Питома вага готової продукції та незавершеного виробництва незначна, відповідно 8,1% та 2,1%.

Тому, проаналізуємо динаміку і структуру виробничих запасів на підприємстві (табл. 3.3).

На досліджуваному підприємстві на кінець звітного року сума виробничих запасів 29675 тис. грн., проти 36343 тис. грн. в минулому році. Загальна сума виробничих запасів зменшилася на 6668 тис. грн., або на 18,3%.

При цьому, структура виробничих запасів представлена трьома

статтями: сировина і матеріали; паливо; запасні частини.

Таблиця 3.3 – Показники динаміки та структури виробничих запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Показники	2022 р.		2023 р.		Динаміка		
	тис. грн	п.в.,%	тис. грн	п.в.,%	Δ+;-	Т.Р., %	п.с., %
Сировина і матеріали	35680	98,2	29523	99,5	-6157	82,7	1,3
Паливо	525	1,4	143	0,5	-382	27,2	-0,9
Запасні частини	138	0,4	9	-	-129	6,5	-0,4
Всього Виробничі запаси	36343	100,0	29675	100,0	-6668	81,7	-

Як на початок так і на кінець року найбільша сума саме по статті сировина і матеріали, при тенденції до незначного зменшення. Динаміка залишків виробничих запасів узагальнена на рисунку 3.4.

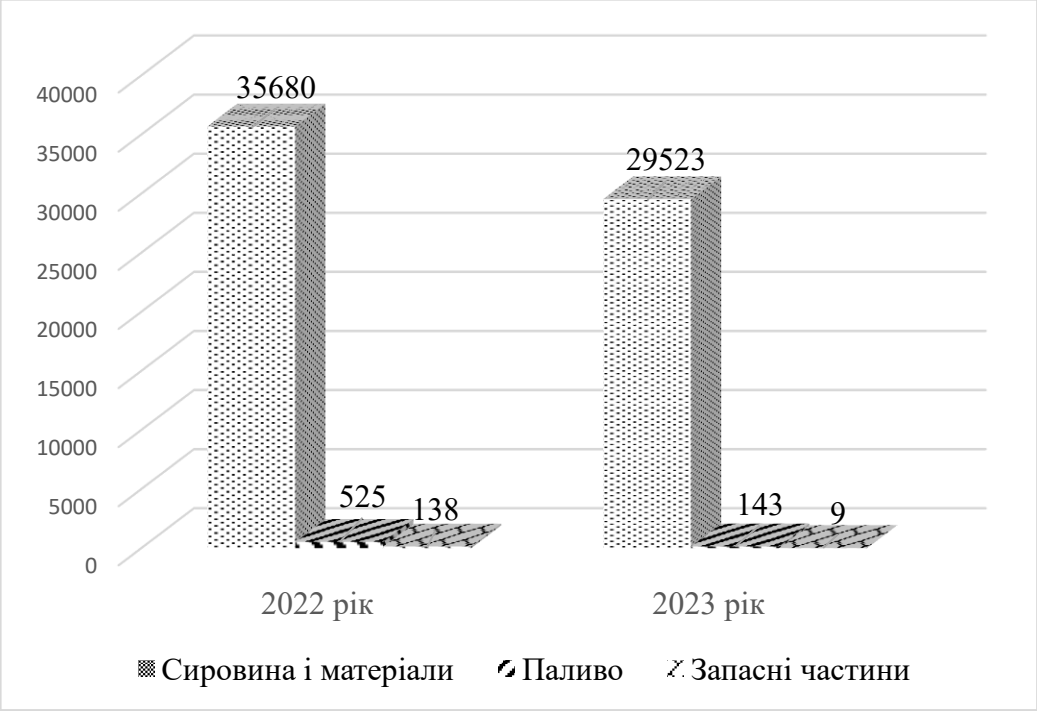

Рисунок 3.4 – Динаміка залишків виробничих запасів на ТОВ «ГІП «ГІПРОПРОМ БУД»

Питома вага сировини і матеріалів 98,2% на початок звітного рокі а на

кінець року вона зросла на 1,3 пунктів структури і складає 99,5% в загальній вартості виробничих запасів. При цьому загальна сума виробничих запасів зменшилася. В структурі виробничих запасів незначна частка по таким складовим як паливо та запасні частини. На початок періоду питома вага палива 1,4% при зменшенні на кінець року до 0,5% (-0,9%).

Узагальнемо структуру виробничих запасів по підприємству (рис. 3.5).

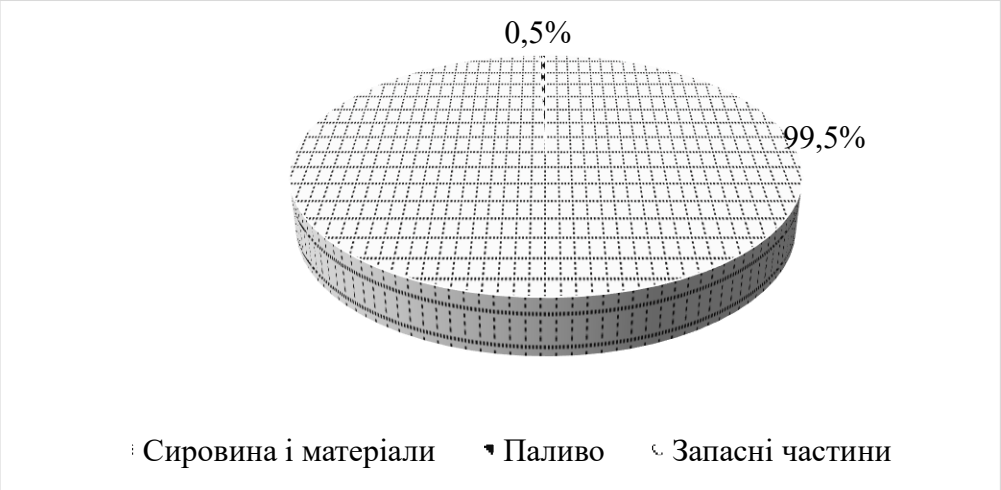

Рисунок 3.5 – Структура виробничих запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Отже, на основі результатів структурно-динамічного аналізу запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» за звітний рік, можна зробити узагальнюючі висновки.

Загальна сума запасів як складова оборотних активів зменшилася і на кінець звітного року складає 33047 тис. грн., що менше базового періоду на 9113 тис. грн., або на 21,6%. Частка запасів в оборотних активах також зменшилася з 16,3% до 10,4% або на 5,9 пунктів структури.

Запаси в розрізі їх видів також мають тенденцію до зменшення. При цьому найбільшу частку в запасах займають виробничі запаси, а саме 89,8% при збільшенні у порівнянні з базовим періодом на 3,6%. Найменша частка в залишках запасів – це паливо 0,5%.

Виробничі запаси на підприємстві представлені трьома найменуваннями: сировина і матеріали, паливо, запасні частини. Домінуюча частка в виробничих запасах як на початок року 98,2% так і на кінець періоду 99,5% – це сировина і матеріали.

Така динаміка та структура запасів свідчить про зростання рівня ліквідності, дотриманням норми запасів, та пріоритет у формуванні запасів саме сировини і матеріалів, що пов'язано з галузевою особливістю.

3.2 Факторний аналіз та оцінка ефективності використання запасів

Ефективне використання запасів є однією з основних умов стабільної діяльності підприємства, оскільки саме вони формують матеріальну основу виробничого процесу та безпосередньо впливають на собівартість продукції чи виконаних робіт. Раціональне управління запасами забезпечує безперервність операційного циклу, знижує ризик простоїв і втрат ресурсів, сприяє оптимальному використанню оборотного капіталу. Надлишкові або нераціональні запаси призводять до заморожування фінансових ресурсів, підвищення витрат на зберігання та зниження ефективності діяльності.

Для аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів використовують показник матеріаловіддачі який показує скільки вироблено продукції з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів та розраховується за формулою 3.1:

$$\text{М}_\text{в} = \frac{Q}{\text{М}}, \qquad (3.1)$$

де Мв – матеріаловіддача продукції в грн.;

Q – обсяг випуску продукції;

М – матеріальні витрати.

Матеріаломісткість показує скільки матеріальних витрат припадає на 1 гривню виготовленої продукції та визначається за формулою 3.2:

$$М_М = \frac{М}{Q}, \quad (3.2)$$

де Мм – матеріаломісткість продукції в грн.;

М – матеріальні витрати;

Q – обсяг випуску продукції.

Частка матеріальних витрат у собівартості продукції розраховується як співвідношення частки до цілого за формулою 3.3:

$$ПВ = \frac{МВ}{СВ}, \quad (3.3)$$

де, МВ – матеріальні витрати;

СВ – собівартість виробничої продукції.

Надважливими показниками, які характеризують оцінку ефективності використання запасами є коефіцієнт оборотності та показник тривалості одного обороту.

Коефіцієнт оборотності розраховується як співвідношення собівартості та середніх залишків запасів за формулою 3.4:

$$К_{оз} = \frac{СРП}{З_з}, \quad (3.4)$$

де, Коз – коефіцієнт оборотності запасів;

СРП – собівартість реалізованої продукції;

Зз – середні залишки запасів за звітний період.

Тривалість (період) обороту запасів розраховують за формулою 3.5:

$$П_{оз} = \frac{Т}{К_{оз}}, \quad (3.5)$$

де, Поз – період обороту запасів;

Т – кількість днів в досліджуваному періоді;

Коз – коефіцієнт оборотності запасів.

Для аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів необхідно визначити відповідні узагальнюючі показники: матеріаловіддача, матеріаломісткість та показник частки матеріальних витрат у собівартості готової продукції, виконаних робіт. Потім порівняти отриманні показники щоб дослідити їх в динаміці (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Показники ефективності використання матеріальних ресурсів

Показники	2022 р.	2023 р.	Динаміка	
			± Δ	Т.Р., %
Обсяг виробництва (виконаних робіт), тис. грн.	116662	75315	-41347	64,6
Матеріальні витрати, тис. грн.	51905	37068	-14837	71,4
Собівартість продукції, тис. грн.	115964	50740	-65224	43,8
Матеріаловіддача, тис. грн.	2,25	2,03	-0,22	90,2
Матеріаломісткість, тис. грн.	0,44	0,49	0,05	111,4
Частка МВ у собівартості продукції, %	44,8	73,1	28,3	

За досліджуваний період забезпечено обсяг виробництва в сумі 75315 тис. грн., при цьому темп росту у порівнянні з попереднім роком всього 64,6%, тобто менше на 35,4%%. Відповідно до цього показника спостерігається зменшення як суми собівартості виробництва так і суми матеріальних витрат. Так, темп росту собівартості 43,8% а темп росту матеріальних витрат 71,4%. Співвідношення визначених темпів росту свідчить, що темпи зменшення собівартості випереджають темпи зменшення обсягу виробництва. Це дозволяє зробити висновок, що на підприємстві підвищилася ефективність

управління виробничими витратами. При цьому, зменшилася сума понесених матеріальних витрат за 2023 рік на 14837 тис. грн., або на 28,6%.

Виявлена тенденція вплинула на показники ефективності використання матеріальних ресурсів. Так, матеріаловіддача в звітному періоді зменшилася на 0,22 або на 9,8%. Тобто, якщо в минулому році з однієї гривні затрачених матеріальних ресурсів виробляли готової продукції на 2,25 грн., то в звітному році з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів виготовили готової продукції лише на 2,03 грн. Відповідно в звітному році зросла матеріаломісткість виробництва. Якщо в минулому році для виробництва однієї гривні готової продукції потрібно було задіяти у виробництво матеріальних ресурсів на 0,44 грн., то в звітному році – на 0,49 грн. Спостерігається зростання в звітному році частка матеріальних витрат в собівартості виробництва на 28,3%. В базовому році вона складала 44,8%, а в звітному році частка матеріальних витрат в собівартості готової продукції зросла до 73,1%. Отже, це свідчить насамперед, про зростання цін на сировину і матеріали, перегляд нормативу матеріальних затрат а також зміну структури випуску готової продукції – збільшилася частка більш матеріаломісткої продукції в обсягу виробництва за звітний період.

Доповнимо аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів, факторним аналізом. Розрахуємо впливу показників ефективності використання матеріальних ресурсів на зміну обсягу продукції. Для цього побудуємо мультиплікативну двофакторну модель:

$$Q = \text{МВ x } M_B, \qquad (3.6)$$

де, МВ – матеріальні витрати;

Мв – матеріаловіддача.

Для розрахунку застосуємо спосіб ланцюгових підстановок.

Спочатку нульова підстановка, формула 3.7:

$$y_0 = \text{МВ}_0 \text{x } \text{М}_{\text{в}0}, \quad (3.7)$$

де, МВ_0 – матеріальні витрати за базовий період;

$\text{М}_{\text{В}0}$ – матеріаловіддача за базовий період.

Розрахуємо умовне перше для визначення впливу фактору матеріальних витрат на зміну обсягу продукції за формулою 3.8:

$$y_1 = \text{МВ}_1 \text{x } \text{М}_{\text{в}0}, \quad (3.8)$$

де, МВ_1 – матеріальні витрати за звітний період;

$\text{М}_{\text{В}0}$ – матеріаловіддача за базовий період.

Розрахуємо умовне друге для визначення впливу фактору матеріаловіддачі на зміну обсягу продукції за формулою 3.9:

$$y_2 = \text{МВ}_1 \text{x } \text{М}_{\text{в}1}, \quad (3.9)$$

де, МВ_1 – матеріальні витрати за звітний період;

$\text{М}_{\text{В}1}$ – матеріаловіддача за звітний період.

Розрахунок оформимо в таблиці 3.5

Таблиця 3.5 – Факторний аналіз. Вплив показників ефективності використання матеріальних ресурсів на зміну обсягу виробництв

Номер підстановки	Фактори впливу		Результативний показник (Q)	Вплив факторів
	МВ	Мвід		
Нульова	51905	2,25	116662	-
Перша	37068	2,25	83403	$\Delta Q_{МВ} = Уум_1 - У_0$ 83403 – 116662 = -33259
Друга	37068	2,03	75315	$\Delta Q_{Мвід} = Уум_2 - Уум_1$ 75315 – 83403 = -8088
Балансова перевірка				$\Delta Q = \Delta Q_{МВ} + \Delta Q_{Мвід}$ -41347 = -41347

За результатами факторного аналізу, можна зробити наступні висновки.

На зменшення загального обсягу виробництва за звітний рік суттєво впливали показники ефективності використання матеріальних ресурсів. Так, за рахунок зменшення суми матеріальних витрат задіяних у виробництво на 14837 тис. грн., загальний обсяг виробництва по підприємству зменшився на 33259 тис. грн. За рахунок зниження ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаловіддачі) на 0,22 – загальний обсяг виробництва скорочено на 8088 тис. грн. Безумовно, негативним є вплив обох факторів, і інтенсивного і екстенсивного, на результативний показник. При цьому, зменшення загального обсягу виробництва в динаміці відбулося, переважно, за рахунок впливу екстенсивного фактору.

Отже, результати факторного аналізу дозволяють визначити внутрішні резерви зростання обсягу виробництва за рахунок збільшення матеріальних витрат у виробничому процесі до рівня минулого року та забезпечення ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаловіддачі) на рівні показника минулого року.

Доповнимо аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів показниками ефективності використання окремих видів сировини і матеріалів з урахуванням приросту залишків та наявних відходів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Аналіз зміни обсягу виробництва за видами матеріальних ресурсів

Показники	2022	2023	Динаміка	
			Δ	Т.Р., %
Кількість заготовленої сировини (бетон), тис. грн	4215,2	6518,9	2303,7	154,65
Залишки сировини, тис. грн	164,8	241,7	76,9	146,66
Відходи, тис. грн.	19,3	22,9	3,6	118,65
Питома частка сировини в од. продукції, тис. грн	0,58	0,72	0,14	124,13
Випуск продукції, тис. грн	6901	8712,8	1811,8	126,25

Застосуємо для розрахунку змішану факторну модель та спосіб

ланцюгових підстановок.

$$ВП = \frac{З_0 + ΔЗал_0 - Відх_0}{ПВ_0}, \quad (3.11)$$

де, $З_0$ – кількість заготовленої сировини і матеріалів за базовий період;

$Зал_0$ – перехідні залишки сировини і матеріалів за базовий період;

$Відх_0$ – понадпланові відходи через низьку якість сировини, зміни матеріалів та інших чинників за базовий період;

$ПВ_0$ – питома втрата сировини на одиницю продукції за базовий період.

Вплив заготовленої сировини і матеріалів на зміну випуску продукції визначимо за формулою 3.12:

$$y_1 = \frac{З_1 + ΔЗал_0 - Відх_0}{ПВ_0}, \quad (3.12)$$

де, $З_1$ – кількість заготовленої сировини і матеріалів за звітний період;

$Зал_0$ – перехідні залишки сировини і матеріалів за базовий період;

$Відх_0$ – надпланові відходи через низьку якість сировини, зміни матеріалів та інших чинників за базовий період;

$ПВ_0$ – питома втрата сировини на одиницю продукції за базовий період.

Вплив залишків сировини і матеріалів на зміну випуску продукції розраховують за формулою 3.13:

$$y_2 = \frac{З_1 + ΔЗал_1 - Відх_0}{ПВ_0}, \quad (3.13)$$

де, $З_1$ – кількість заготовленої сировини і матеріалів за звітний період;

$Зал_1$ – перехідні залишки сировини і матеріалів за звітний період;

$Відх_0$ – надпланові відходи через низьку якість сировини, зміни матеріалів та інших чинників за базовий період;

$ПВ_0$ – питома втрата сировини на одиницю продукції за базовий період.

Вплив відходів на зміну випуску розраховують за формулою 3.14:

$$y_3 = \frac{З_1 + ΔЗал_1 - Відх_1}{ПВ_0}, \quad (3.14)$$

де, $З_1$ – кількість заготовленої сировини і матеріалів за звітний період;

$Зал_1$ – перехідні залишки сировини і матеріалів за звітний період;

$Відх_1$ – надпланові відходи через низьку якість сировини, зміни матеріалів та інших чинників за звітний період;

$ПВ_0$ – питома втрата сировини на одиницю продукції за базовий період.

Вплив питомої частки сировини на зміну випуску продукції:

$$y_4 = \frac{З_1 + ΔЗал_1 - Відх_1}{ПВ_1}, \quad (3.15)$$

де, $З_1$ – кількість заготовленої сировини і матеріалів за звітний період;

$Зал_1$ – перехідні залишки сировини і матеріалів за звітний період;

$Відх_1$ – надпланові відходи через низьку якість сировини, зміни матеріалів та інших чинників за звітний період;

$ПВ_1$ – питома втрата сировини на одиницю продукції за звітний період.

Визначимо умовні величини

y_0= (4215,2 – 164,8 – 19,3) / 0,58 = 6950,17;

y_1= (6518,9 – 164,8 – 19,3) / 0,58 = 10922,07;

y_2= (6518,9 – 241,7 – 19,3) / 0,58 = 10789,48;

y_3= (6518,9 – 241,7 – 22,9) / 0,58 = 10783,27;

y_4= (6518,9 – 241,7 – 22,9) / 0,72 = 8686,53;

Наступним кроком потрібно визначити вплив факторів на результат

$Δy_1$= 10922,07 – 68950,17 = 3971,9;

Δy_2= 10789,48 – 10922,07 = – 1325,59;

Δy_3= 107783,27 – 10789,48 = – 6,21;

Δy_4= 8686,53 – 10783,27 = – 2096,74;

Застосуємо балансову перевірку

БП = 3971,9 – 1325,59 – 6,21 – 2096,74 = 1736,36.

Проведений аналіз свідчить, що випуск партії продукції з досліджуваної сировини (бетон) в звітному році становить 8712,8 тис. грн., що більше ніж в попередньому періоді на 1811,8 тис. грн. На це зростання вплинули ряд факторів, зокрема – збільшення кількості заготовленої сировини на 2303,7 тис. грн. Але негативний вплив на обсяг випуску продукції має збільшення відходів в 2023 році на 3,6 тис. грн. порівняно з базовим періодом, яке сприяло зменшенню обсягу випуску продукції на 6,21 тис. грн. Ще негативним фактором є те, що залишки сировини у звітному році порівняно з попереднім, зросли на 76,9 тис. грн. Це призвело до зменшення обсягу продукції на 132,59 тис. грн. Також негативний вплив на випуск продукції має питома частка сировини в одиниці продукції, яка збільшилася на 0,14 порівняно з попереднім роком та вплинула на зменшення обсягу виробництва на 2096,74 тис. грн.

На основі проведеного аналізу ефективності використання запасів можна стверджувати, що на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» при зменшені обсягу виробництва, зменшуються витрати матеріальних ресурсів, і що особливо важливо – склалася негативна тенденція до зниження ефективності використання матеріальних ресурсів. Отже, для підприємства важливо визначити резерви підвищення ефективності використання запасів.

За результатами факторного аналізу виявлено, що на підприємстві існує резерв підвищення обсягу виробництва за рахунок зростання матеріаловіддачі. Головною причиною негативного відхилення рівня матеріаловіддачі у звітному році в порівнянні з базисним є зміни в структурі виробництва та виконаних робіт (зросла частка більш матеріаломістких видів). Тому, на підприємстві необхідно звернути увагу на якість сировини і

матеріалів, які надходять від постачальників, знизити частку відходів та контролювати ціновий фактор при закупівлі сировини і матеріалів.

3.3 Напрями удосконалення управління запасами на підприємстві

За сучасних умов метою діяльності підприємства є підвищення ринкової вартості підприємства [28, с. 147]. Одним із важливих факторів підвищення ефективності функціонування підприємства є ефективне управління складськими запасами [34, с. 52]. Аналіз існуючої практики господарювання на підприємствах показує, що загальним орієнтиром в управлінні запасами є їх мінімізація в допустимих межах, що призводить до прискорення обороту власних та залучених коштів, підвищення на цій основі конкурентоспроможності, зміцнення та розширення своєї ніші на ринку товарів, робіт та послуг [54, с. 177]. Стан та ефективність використання виробничих запасів, як найзначнішої частини оборотного капіталу – є однією з основних умов успішної діяльності підприємства [53, с. 45].

Ефективне управління запасами є одним із вагомих чинників результативності діяльності ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО», оскільки матеріальні ресурси формують значну частину собівартості робіт та безпосередньо впливають на виробничий цикл. Територіальна розосередженість будівельних майданчиків, інтенсивний рух матеріалів, залежність від постачання підвищують вимоги до контролю за запасами. Тому управління ними має бути спрямоване не лише на забезпечення безперервності робіт, а й на оптимізацію структури оборотних активів.

Раціональна система управління запасами передбачає поєднання планування потреб у матеріалах, контролю їх руху та систематичного аналізу ефективності використання. Саме оцінка оборотності запасів дозволяє визначити швидкість їх перетворення у витрати будівельних робіт, виявити

надлишкові залишки та резерви підвищення ефективності. Тому подальший аналіз показників оборотності виступає важливою основою для формування практичних напрямів удосконалення управління запасами на підприємстві.

Для аналізу інтенсивності використання запасів, як складової оборотних активів, застосуємо для розрахунку коефіцієнта оборотності та терміну обороту формулу 3.4 і формулу 3.5. Показники оборотності визначимо для видів запасів та порівняємо їх значення в динаміці (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Показники оборотності запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

№ з/п	Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення
1.	Коефіцієнт оборотності			
	Запаси - всього	2,5	2,0	-0,5
	Виробничі запаси	2,9	2,3	-0,6
	Незавершене виробництво	55,5	57,6	2,1
	Готова продукція	26,9	22,9	-4,0
2.	Тривалість обороту			
	Запаси - всього	146	182	36
	Виробничі запаси	126	159	33
	Незавершене виробництво	7	6	-1
	Готова продукція	13	16	3

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що показники оборотності не рівномірні за різними видами запасів підприємства.

Оборотність загальної вартості запасів за 2023 рік 2,0 оборота. Цей показник свідчить, що 2 рази у середньому відбувалася повна трансформація запасів підприємства протягом досліджуваного року. Виробничі запаси у середньому поповнювалися протягом звітного року 2,3 рази. Тобто, оборотність як в цілому запасів так і виробничих запасів достатньо низька. При цьому в динаміці їх оборотність уповільнюється (рис. 3.6). Що стосується запасів незавершеного виробництва та готової продукції, то коефіцієнт їх оборотності досить високий. Так, оборотність запасів незавершеного виробництва прискорилася до 57,6 раз в звітному році. А оборотність готової продукції уповільнилася на 4 оборота і складає за звітний рік 22,9 раз.

Що стосується тривалості обороту запасів, то за 2023 рік загальні запаси підприємства трансформувалася в кошти за 182 дні (за пів року), а виробничі запаси трансформувалася в кошти за 159 днів (трохи менше ніж пів року), при негативній динаміці до уповільнення відповідно на 36 днів і 33 дня.

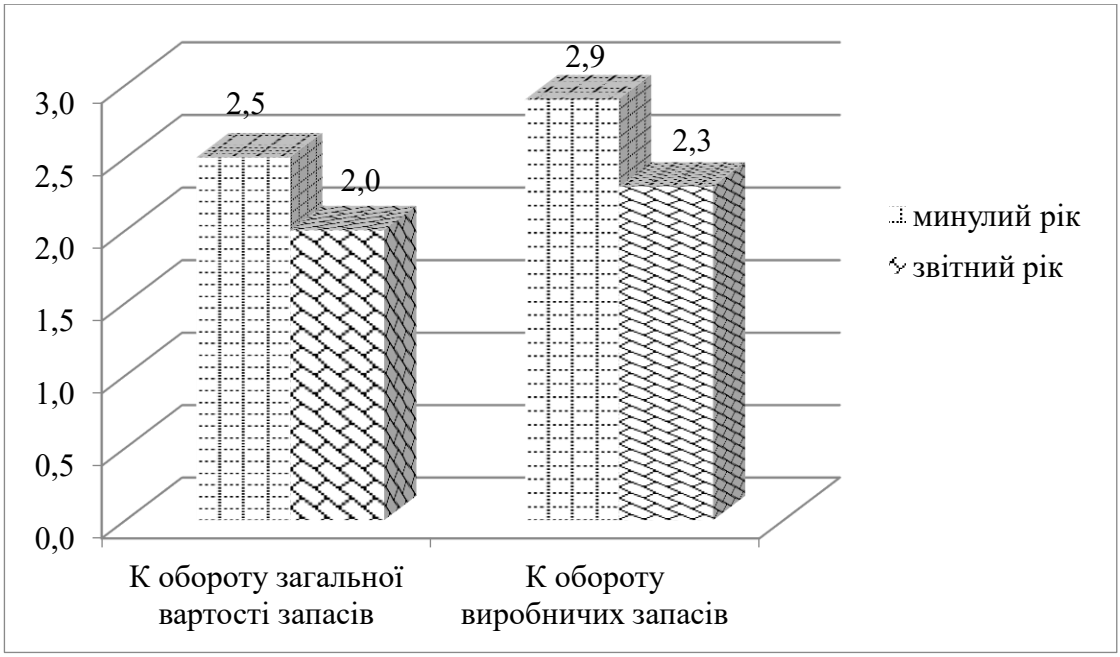

Рисунок 3.6 – Показники оборотності запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

Результати аналізу інтенсивності використання запасів свідчать що на досліджуваному підприємстві є резерви прискорення оборотності запасів та відповідно можливість забезпечити відносне вивільнення коштів із обороту.

Отже, за результатами аналізу ефективності використання запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО», можна виокремити існуючі проблемні аспекти в управлінні запасами:

– уповільнилася оборотність запасів (табл. 3.7);

– зросла матеріаломісткість (табл. 3.4);

– зменшилася матеріаловіддача (табл. 3.4);

– зменшення обсягу виробництва відбулося за рахунок переважно

екстенсивного фактору (табл. 3.5).

З урахуванням яких, визначимо резерви підвищення ефективності використання запасів на досліджуваному підприємстві.

Сума вивільнення коштів з обороту у зв'язку з прискоренням оборотності визначається за формулою 3.16:

$$\sum В_{коштів} = \frac{ЧД_{зв.} \cdot \Delta П_{об}}{360} \quad (3.16)$$

де $\sum В_{коштів}$ – сума вивільнених коштів за рахунок прискорення обороту;

$ЧД_{зв.}$ – чистий дохід фактичний за звітний рік;

$\Delta П_{об}$– зміна періоду обороту запасів.

Використовуючи дану формулу, розрахуємо очікувану суму додатково вивільнених коштів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» за рахунок прискорення оборотності до рівня минулого року, тобто на 0,5 раз.

$$В = \frac{75315 \cdot 0{,}5}{360} = 104{,}6 \text{ тис. грн.}$$

Відносна сума економії матеріальних витрат за рахунок зростання матеріаловіддачі визначається за формулою 3.17:

$$\%Е_{мв} = МВ_{ф.} - \frac{Q_{ф.}}{М_{від.0}} \quad (3.17)$$

де $\%Е_{МВ}$ – відносна економія матеріальних витрат;

$МВ_{ф.}$ – фактична сума матеріальних витрат;

$Q_{ф.}$ – обсяг випуску фактичний;

$М_{від0}$ – матеріаловіддача планова.

Використовуючи дану формулу, розрахуємо очікувану відносну суму економії матеріальних витрат ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

за рахунок підвищення матеріаловіддача до рівня минулого року.

$$37068 - \frac{75315}{2,25} = 3595,0 \text{ тис. грн.}$$

Також за умови підвищення матеріаловіддача до рівня минулого року, на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» є внутрішні резерви збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок саме інтенсивного фактора в сумі 8088,0 тис. грн. Його можна реалізувати шляхом розробки ефективних заходів, що підвищують матеріаловіддачу.

Узагальнимо основні внутрішні резерви підвищення ефективності використання матеріальних запасів та очікуваний економічний ефекти від їх реалізації ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» (табл. 3.8)

Таблиця 3.8 – Резерви підвищення ефективності використання запасів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО»

№ з/п	Напрям	Резерви
1	Прискорення оборотності запасів як складової оборотних активів до рівня минулого року (з 2,5 раз до 2,0 раз)	+0,5 раз
	- Забезпечить додаткове вивільнення коштів з обороту	+104,6 тис. грн.
2	Підвищення матеріаловіддача звітного року до рівня минулого року (з 2,03 до 2,25)	
	- Забезпечить відносну економію матеріальних витрат	+3595,0 тис. грн.
	- Забезпечить збільшення обсягу випуску продукції	+8088,0 тис. грн.

Отже, ефективність управління запасами на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» визначається здатністю підприємства забезпечити безперервність виконання робіт при одночасному контролі витрат і раціональному використанні оборотного капіталу. Територіальна розосередженість об’єктів, значна матеріаломісткість робіт і висока динаміка руху ресурсів вимагають системного підходу до організації управління запасами, який поєднує облікові, логістичні та аналітичні інструменти.

Перше. Одним із ключових напрямів є впровадження об’єктно-орієнтованого управління запасами, коли рух матеріалів контролюється в

розрізі конкретних будівельних майданчиків. Такий підхід дозволяє забезпечити прозорість переміщень між центральним складом і об’єктами, оперативно виявляти надлишки або дефіцит запасу ресурсів та підвищувати точність формування собівартості робіт. Він створює основу для більш адресного планування закупівель і зменшує ризик нераціонального використання сировини і матеріалів.

Друге. Важливим напрямом є цифровізація складських процесів і автоматизація обліку запасів. Використання сучасних програмних рішень забезпечує оперативне відображення господарських операцій, контроль залишків у реальному часі та інтеграцію складського обліку з фінансовими і виробничими процесами. Це підвищує достовірність інформації, скорочує трудомісткість облікових процедур і посилює внутрішній контроль.

Третє. Наступним напрямом виступає оптимізація нормативів запасів і системи їх поповнення. Формування економічно обґрунтованих рівнів страхових запасів, урахування графіків виконання робіт і сезонності постачання дозволяє зменшити надлишкові залишки та прискорити оборотність запасів. Такий підхід сприяє вивільненню оборотного капіталу і підвищенню ліквідності підприємства.

Четверте. Не менш важливим є систематичний аналіз ефективності використання запасів. Регулярна оцінка оборотності, структури залишків і витрат матеріалів по об’єктах дозволяє виявляти резерви підвищення ефективності та своєчасно коригувати управлінські рішення. Аналітична інформація стає основою для планування закупівель, контролю витрат і підвищення економічної результативності будівельних проєктів.

Комплексна реалізація зазначених напрямів забезпечує підвищення керованості матеріальних потоків, зниження витрат і формування стабільної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. У результаті підприємство отримує можливість поєднати безперервність будівельного процесу з раціональним використанням ресурсів, що є передумовою його фінансової стійкості та конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичні узагальнення та запропоновано вирішення наукових завдань, які полягають в обґрунтуванні напрямів підвищення дієвості обліково-аналітичного забезпечення управління запасами підприємства. Виконане кваліфікаційне дослідження дало змогу зробити висновки теоретичного, методичного та практичного спрямування.

В процесі розкриття економічної сутності запасів, встановлено відмінності між термінами «матеріальні ресурси», «запаси», «виробничі запаси» а саме: матеріальні ресурси є найширшою категорією, що охоплює всі матеріальні засоби виробництва; запаси є складовою матеріальних ресурсів і відображають активи, пов’язані з операційним циклом підприємства; виробничі запаси є частиною запасів, безпосередньо залученою до виробничого процесу. Таке розмежування дозволяє чіткіше визначити місце кожної категорії в системі обліку аналізу, контролю та управління. З’ясовано, що найбільш повне визначення поняття «запаси» як об’єкта обліку надано у П(С)БО 9 «Запаси». При цьому, не існує чіткого однозначного тлумачення сутності поняття «виробничі запаси». Тому, на основі теоретичного узагальнення існуючих підходів до трактування цієї категорії та основних її сутнісних характеристик, пропонуємо під виробничими запасами розуміти предмети праці, що використовуються у процесі виробничої діяльності і споживаються цим виробництвом протягом одного господарського (виробничого) циклу, після завершення якого повністю переносять свою вартість на вартість кінцевого продукту. На відміну від існуючих визначень, така трактовка виробничих запасів підкреслює їх матеріальну та витратну природу, одночасно з цим відокремлює їх від сукупних матеріальних ресурсів підприємства та конкретизує джерела відшкодування їх вартості.

Дослідивши класифікацію матеріальних запасів, дійшли висновку що науково обґрунтована класифікація запасів є вихідним моментом побудови їх

обліку. Вважаємо що для організації синтетичного обліку виробничих запасів доцільно застосовувати існуючу їх класифікацію за призначенням і роллю запасів на різних стадіях операційного циклу, а для побудови аналітичного обліку – класифікацію за технічними ознаками (група, найменування, тип, вид, сорт, ступінь готовності до використання у виробництві).

Розкрито методичні аспекти обліку запасів за національними стандартами, особливості методів оцінки вибуття запасів та систематизовано етапи і напрями комплексного аналізу стану використання запасів. Надано характеристику методам і моделям управління запасами на підприємстві.

Вивчено діючої систему обліку запасів на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО», що дозволило стверджувати – на підприємстві належним чином, відповідно до нормативно-правової бази, ведеться аналітичний та синтетичний облік. Але враховуючи, що від облікової інформації щодо руху запасів залежить своєчасність й ефективність прийняття відповідних управлінських рішень, виявлено ряд особливостей та неоднозначних аспектів, що потребують удосконалення:

– з метою підвищення інформативності первинних документів, запропоновано до застосування удосконалену форму «картка товару» та форму «звіт закупівель», за рахунок внесення додаткових реквізитів, забезпечує прозорість руху матеріалів між центральним складом і виробничими майданчиками, спрощує оформлення накладних-вимог та підвищує контроль за списанням ресурсів на виконані будівельні роботи;

– для підвищення аналітичності обліку обґрунтовано доцільність застосування методу середньозваженої оцінки вибуття запасів, що забезпечить зменшення впливу інфляційних коливань цін окремих партій матеріалів на собівартість і фінансовий результат конкретного виробничого об’єкту, що актуально для досліджуваного підприємства, яке одночасно веде кілька об’єктів; також це означає більш порівнювану собівартість робіт і реалістичнішу оцінку ефективності кожного майданчика, а фінансовий результат підприємства стає менш чутливим до часу закупівлі матеріалів;

– для цифрової модернізації та безпеки системи обліку, обґрунтовано на основі порівняльного аналізу функціональних можливостей програмних продуктів з наявністю галузевих рішень для будівництва, які є на вітчизняному ринку, що найбільш релевантними програмними рішеннями є: IT-Enterprise; SAP Business One та Microsoft Dynamics 365 Business Central; доведено що найбільш збалансованим рішенням є IT-Enterprise, бо ця система забезпечує глибоку аналітику складських операцій, дозволяє інтегрувати об’єктну структуру в облік запасів і відповідає масштабу середнього будівельного підприємства без надмірної складності ERP-рівня міжнародних систем.

Проаналізовано наявність, динаміку, структуру запасів а також показники ефективності їх використання як складової матеріальних ресурсів ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО». За результатами факторного аналізу визначено вплив екстенсивних і інтенсивних факторів на показники ефективності використання запасів та як це вилинуло на зміну обсягу виробництва. Також проаналізовано інтенсивність використання запасів як складової оборотних активів підприємства, такий комплексний аналіз дозволив визначити наявні внутрішні резерви підвищення ефективності управління запасами на досліджуваному підприємстві. Отже, ефективність управління запасами на ТОВ «АЛД ІНЖИНІРИНГ ТА БУДІВНИЦТВО» визначається здатністю забезпечити безперервність робіт при контролі витрат і раціональному використанні оборотного капіталу в умовах матеріаломісткості та територіальної розосередженості об’єктів. Відповідно актуальні напрями удосконалення управління запасами: об’єктно-орієнтоване управління запасами, цифровізація складських процесів, систематичний аналіз оборотності й контроль використання ресурсів. Комплексна реалізація цих напрямів забезпечує прозорість матеріальних потоків, зниження витрат і формування надійної інформаційної бази для управлінських рішень, що сприяє фінансовій стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Адамова І. З., Багрій К. Л., Підлубний Ю. Б. Особливості організації внутрішньогосподарського контролю виробничих запасів господарюючими суб'єктами. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2020. № 2. С. 347-352.

2. Антипова К.С. Методичний підхід до визначення сутності виробничих запасів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 224 - 227.

3. Безруких П.С. Надходження запасів: податковий та бухгалтерський облік. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2017. № 2. С.14-46.

4. Бержанір І.А., Демченко Т. А., Кістол А. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161-168.

5. Болюх М.А., Бурчевський В.З., Горбаток М.І. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 556 с.

6. Боднаренко Н.М., Сімон Г. С. Організація внутрішнього контролю запасів на підприємстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 1. С. 97-100.

7. Бондаренко О.М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №2. С. 63-67.

8. Бруханський. Р.Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 480 с.

9. Бурдейна Л.В. Удосконалення методології бухгалтерського обліку виробничих запасів. *Збірник наукових праць Буковинського університету. Економічні науки*. 2017. №13. С. 126-132.

10. Бурлан С.А., Панченко І.М. Облікове забезпечення управління товарними запасами на підприємствах оптової торгівлі. *Ефективна економіка.*

2019. № 11. С. 10-17.

11. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік. *Облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність* : навч. посіб. / за ред. Максімова В.Ф. Житомир : ЖІТІ, 2013. 480 с.

12. Василішин С.І., Ярова В. В. Методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів аграрних підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 21. С. 650-656.

13. Васільєва Л.М., Соколенко А. І. Сучасні проблеми та напрямки вдосконалення організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 623-625.

14. Височан О., Височан О., Коркішко В. Інвентаризація запасів в умовах війни. *Таврійський науковий вісник*. 2024. № 20. С. 182–189. URL: https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.21

15. Вороная Н., Нестеренко М., Чернишова Н. Вибуття запасів. *Податки & бухоблік*. 2018. № 50. С. 75-88.

16. Вороная Н., Нестеренко М., Чернишова Н. Надходження запасів. *Податки & бухоблік.* 2018. № 50. С. 63-75.

17. Гайдаржийська О.М., Попович О.В., Юрківська З.Л. Недоліки організації обліку виробничих запасів та напрями їх вдосконалення. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 10. С. 113-120.

18. Глухова В. І., Хоменко Л. М., Яценко Н. М. Сутність та необхідність удосконалення методів оцінки запасів на підприємстві. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2018. № 5(16). С. 254-257.

19. Головко В.І. Економічний аналіз : підручник. Київ : ТзОВ «Курс», 2017. 320 с.

20. Гордієнко Н.І., Харламова О.В., Мізік Ю.І. Аудит: методика і організація : навч. посіб. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. 319 с.

21. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2019. 424 с.

22. Демченко Т.А., Чвертко Л.А. Проблеми обліку виробничих запасів

та напрями його удосконалення на підприємстві. *Економічні горизонти*. 2017. № 1(2) С. 48-56.

23. Дмитренко А.В., Балабась І.В. Економічна сутність поняття «виробничі запаси». *Економіка і регіон.* 2016. № 2. С. 149-152.

24. Дробязко С.І. Методичні аспекти фінансового обліку товарних запасів підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №1. С. 5-10.

25. Жаворонок А.В., Дзюбик І. В. Особливості аналізу виробничих запасів на підприємстві. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 422-426.

26. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291. Дата оновлення: 29.07.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 10.08.2025)

27. Коваль Н.І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2017. № 7. С. 93-105.

28. Кононенко В.А., Цупаленко Ж.П. Облік виробничих запасів: сучасний стан та напрямки вдосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2016. №16(1). С. 147-151.

29. Круковська О.В. Удосконалення обліку, інвентаризації та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 58-61.

30. Кудлаєва Н.В., Медєляєва А.С. Оцінка та визнання виробничих запасів у системі вартісно-орієнтованого управління підприємством. *Молодий вчений.* 2018. №10. С. 824-829.

31. Куць Т.В., Басиста С.А. Методи оцінки виробничих запасів. *Молодий вчений.* 2017. № 12 (52). С. 690-693.

32. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні : основи та практика : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 556 с.

33. Макаренко А.П. Аудит: навч. метод. посіб. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 184 с.

34. Меліхова Т.О. Розробка програми аудиту виробничих запасів для підвищення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та держава*. 2017. № 1. С. 51-55.

35. Меліхова Т.О., Федоров І.О. Внутрішній контроль виробничих запасів для своєчасного виявлення загроз у системі управління фінансової безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 2. С. 63-70.

36. Мельничук І. І., Заморозна К.О. Етапи аналізу виробничих запасів у сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2017. № 1. С. 657-661.

37. Мельянкова Л.В. Особливості первинного обліку надходження та руху виробничих запасів. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2016. №14. С.13-18.

38. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення 25.08.2025).

39. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 473 с.

40. Новодворська В.В. Організація обліку товарних запасів та їх відображення в обліковій політиці підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. №13. С.592-595.

41. Одношевна О.О. Практичні аспекти та шляхи вдосконалення обліку виробничих запасів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. № 6(2). С. 146-148.

42. Очеретько Л.М., Романова Ю. Ю. Проблеми та удосконалення організації обліку виробничих запасів. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. С. 211-216.

43. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text (дата звернення: 15.07.2025)

44. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: http://buhgalter911.com.ua (дата звернення: 01.10.2025)

45. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text (дата звернення 04.09.2025)

46. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16.07.99 року № 996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 30.06.2025)

47. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення: 08.08.2025).

48. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99 (дата звернення 02.10.2025).

49. Пушкар М.С. Фінансовий облік : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2016. 657 с.

50. Рабоконь Ю.С. Економічна сутність виробничих запасів, їх оцінка та облікове забезпечення. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 8. С. 102-110.

51. Роєва О.С. Удосконалення методики внутрішньогосподарського контролю наявності та руху виробничих запасів підприємства. *Економічний форум*. 2017. № 3. С. 202-206.

52. Рубан Л.О., Яковенко Т. І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 34. С. 319-324.

53. Сахарцева І.І. Основи складання бухгалтерської звітності за вимогами національних стандартів України : навч. посіб. Київ : Кондор, 2017.

668 с.

54. Семенов А.Г. Удосконалення методики аудиту ефективності системи управління запасами підприємства. *Держава та регіони.* 2016. №2. С.177-180.

55. Ситнік Б.Т. Основи інформаційних систем і технологій : навч. посіб. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 175 с.

56. Сіменко І.В., Косова Т.Д. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 384 с.

57. Скрипник М.І., Григоревська О.О., Радіонова Н.Й. Удосконалення організації і методики аудиту виробничих запасів на підприємстві *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2016. № 2-3 (35). С. 378-398.

58. Степаненко О.І. Побудова процесу документування виробничих запасів: організаційний аспект. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2019. № 1. С. 229-239.

59. Супрунова І.В., Кирилюк Б.Л. Удосконалення економічного аналізу запасів підприємства як складової інформаційно-комунікативної системи. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 1. С. 41-51.

60. Тименко Л.В. Економічна сутність виробничих запасів. *Фінанси, облік і аудит.* 2017. № 18. С. 361-369.

61. Тринька Л.Я., Липчанський (Іванчук) О. В. Економічний аналіз : навч.– метод. посіб. Київ : Алерта, 2016. 568 с.

62. Шарманська В.М., Новицький П.В. Облік виробничих запасів за П(С)БО та МСБО: порівняльна характеристика. *Молодий вчений*. 2018. №1. С. 553-555.

63. Шевців Л.Ю., Тесляк М.М. Організація та методика обліку виробничих запасів як важливою складової оборотних активів підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2018. № 4(2). С. 65-69.

64. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : Знання, 2015. 572 с

65. Шендригоренко М.Т. Виробничі запаси : нормативно-правове регулювання обліку та пропозиції з підвищення ефективності внутрішнього аудиту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Серія «Економіка і менеджмент».* Одеса. 2019. № 36. С. 182-187.

66. Шендригоренко М.Т., Шевченко Л. Я. Сучасні проблеми організації обліку виробничих запасів на підприємстві та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2018. № 32. С. 189-192.

67. Школьник І.О., Боярко І.М., Дейнека О.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2017. 368 с.

68. Шум М.А., Гулько К.С. Особливості обліку та аналізу виробничих запасів на підприємствах України в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2017. № 15(2). С. 166-169.

69. Шум М.А., Омельченко А.П. Економічна сутність виробничих запасів в економіці України на сучасному етапі. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6(3). С. 26-28.

70. Antweiler, W. and M. Frank, (2004). Is All That Talk Just Noise? The Information Content of Internet Stock Message Boards. *The Journal of Finance.* no.59, vol.3, pp. 1259-1294.

71. Bernstein. S. (2015). Does Going Public Affect Innovation? *Journal of Finance.* no. 70. pp. 1365-1403.

72. Chan, W., (2003). Stock Price Reaction to News and No-News: Drift and reversal After Headlines. *Journal of Financial Economics.* no.70, pp.223-260.

73. Harris, Ford W. (1913) «How Many Parts To Make At Once» Factory. *The Magazine of Management*. vol. 2, no. 10, pp. 135-136.

74. Lu, T., & Dang, Y. (2014). Corporate Governance and Technological Innovation: A Comparison by Industry. *Economic Research*. no. 6, pp. 115-128.

75. Wilson, R.H. (1934) «A Scientific Routine for Stock Control» Harvard Business Review. no. 13, pp. 116-128.